

Old Ni-js

Kroniek van Eibergen, Beltrum en Rekken

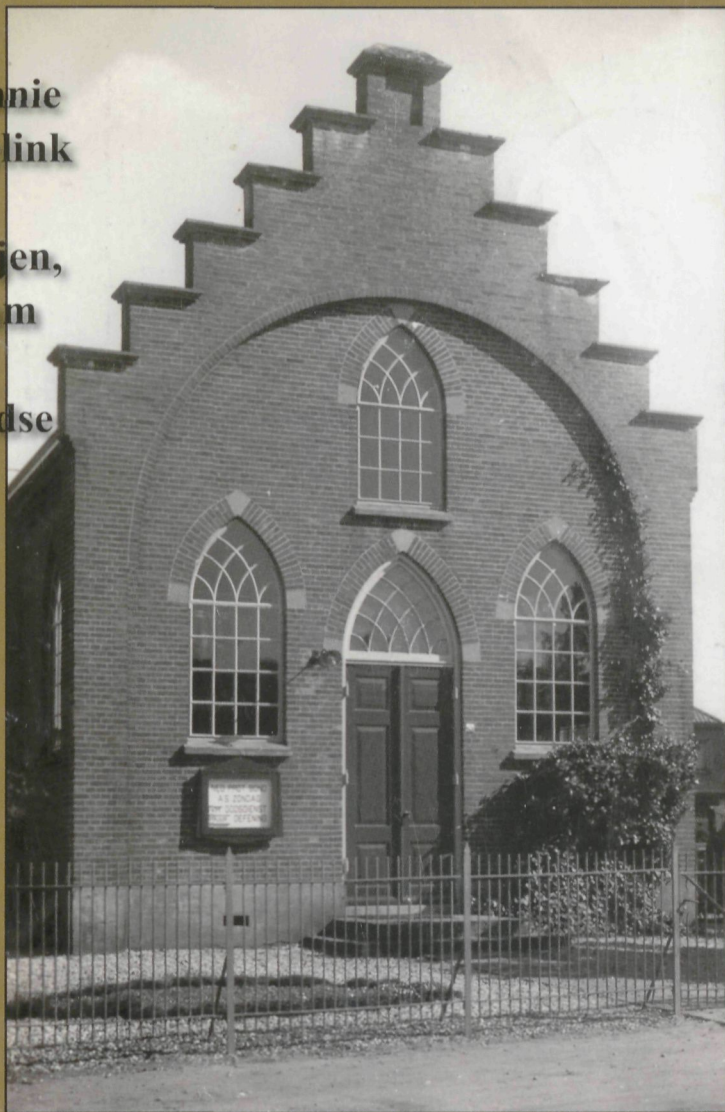
In dit nummer o.a.

**Interview met Hennie
en Hermien Wesselink**

**Marinus van Rooijen,
kapelaan te Beltrum**

**125 jaar Nederlandse
Protestantenbond
in Eibergen**

**'t Weerglas löp
duftig op**

Uitgave maart 2015 - nr. 80

Old Ni-js is het orgaan van de Historische Kring Eibergen.
Lidmaatschap/abonnement € 18,- per jaar bij automatische betaling.
Toeslag bij betaling via toegezonden rekening € 1,50.

Secretariaat

secretariaat@historischekringeibergen.nl

A.G.J. Esman
Postbus 139
7150 AC Eibergen
Drieveweg 18
7152 KB Eibergen
tel.: 0545-471994

Bank

Rabo Eibergen
Rek.nr. NL92 RABO 0316 4480 95

Ledenadministratie

J.W. Scholl
Nijkerckestraat 5
7482 ZX Haaksbergen
tel.: 053-5721225
w.scholl@historischekringeibergen.nl

Bezorging Old Ni-js

D. Somsen
Mallumse Molenweg 23
7152 AT Eibergen
tel.: 0545-472517

Website

www.historischekringeibergen.nl

J. Stokkers
info@historischekringeibergen.nl

Bestuur Historische Kring Eibergen

A. van der Ziel, voorzitter	Altena's Dijk 2	7274 GN Geesteren
A.G.J. Esman, secretaris	Drieveweg 18	7152 KB Eibergen
J.W. Scholl, penningmeester	Nijkerckestraat 5	7482 ZX Haaksbergen
G. Klein Willink-Odink, lid	Merelstraat 3	7151 TH Eibergen
D. Somsen, lid	Mallumse Molenweg 23	7152 AT Eibergen
H. Floors, lid	Scholtenhagenweg 42-11	7481 VP Haaksbergen
L. Bolster-Koeslag, lid	Primulastraat 12	7151 GR Eibergen

Foto omslag: Gebouw Nederlandse Protestantsebond aan de Kerkstraat te Eibergen.

Redactie Old Ni-js

A. van der Ziel (hoofdredacteur), J. Baake, H.M. Sieben, H. van Doorn en J. Smits
Redactieadres: Altena's Dijk 2, 7274 GN Geesteren
E-mailadres: redactie@historischekringeibergen.nl

Gehele of gedeeltelijke overname van artikelen is alleen toegestaan met schriftelijke toestemming van de auteur.

ISSN 1381-2548

Stuksprijs Old Ni-js € 6,00
Oplage 1200 exemplaren

Old Ni-js

Kroniek van Eibergen, Beltrum en Rekken

29e jaargang nr. 80

maart 2015

Inhoud van dit nummer

Van de redactie.....	2
<i>Bert van der Ziel</i>	
Historisch Archief Eibergen, leuke dingen voor de mensen.....	4
<i>Henk ter Agter, Dick en Rita Somsen</i>	
Opruimingsactie, Boekenmarkt HKE.....	6
Algemene ledenvergadering 2015	7
Excursie 6 mei 2015 naar 'Van Jonge Leu en Oale Groond'	8
Onder de oude Ginkgo biloba: museumnieuws.....	10
<i>Paul Puntman</i>	
Interview met Hennie en Hermien Wesselink.....	12
<i>Wim Rhebergen</i>	
Marinus van Rooijen, kapelaan te Beltrum.....	28
<i>Henk Sieben</i>	
125 jaar Nederlandse Protestantenvbond in Eibergen	36
<i>Henk ter Agter</i>	
Vetes en vrijages, wolven en wieven	46
<i>Jansje van Dijk-Sijbrandij</i>	
't Weerglas l�p duftig op	50
<i>Bertus te Raa</i>	
Ons Zoekplaatje, oplossingen en nieuwe opgave	54
<i>Johan Baake</i>	

Van de redactie

Het bruist dit voorjaar van initiatieven rond de viering van 70 jaar bevrijding. Binnenkort ontvangt u van ons een speciaal themanummer met de spannende herinneringen van een Eibergse onderduiker (Wim Heinen). Deze uitgave is een eerbetoon aan allen die in de Tweede Wereldoorlog 'met de moed van de angst' een bijdrage hebben geleverd aan onze vrijheid.

"Terwijl in de wereld om ons heen nog of weer volop oorlog woedt, kunnen wij stilstaan bij het einde van de Tweede Wereldoorlog. Daarbij kunnen we dat dit jaar zo ongeveer voor het laatst doen met mensen die de oorlog zelf nog hebben meegemaakt." Woorden van burgemeester Joost van Oostrum van gemeente Berkelland (Tubantia, 05.02.2015). Historische Kring Eibergen en Museum De Scheper beten daarbij de spits af met een historisch filmfestival in februari jl. Vertoond werd een nagespeelde inval van de Duitsers in een boerderij in de buurt-schap Zwolle.

Ook was een gefilmd portret te zien van Hennie Wesselink die de geschiedenis van Eibergen in de Tweede Wereldoorlog zo goed beschreef. Wesselink plaatste de belevenissen van gewone Eibergse burgers in het perspectief van de wereldgeschiedenis. Dat gebeurde toen nog maar weinig. De bekende schrijver/historicus Geert Mak stond rond 1990 nog aan het begin van zijn succes. Zijn bekendste werk *De eeuw van mijn vader* verscheen pas in 1999.

Gelukkig zijn er nu meer 'moderne' geschiedschrijvers die laten zien hoe de 'kleine geschiedenis' van gewone burgers deel uitmaakt van de 'grote geschiedenis'. Ook in dit nummer van *Old Ni-js* kunt u genieten van 'petite histoire' in de context van wat in maatschappij en wereld gebeurde.

Na divers verenigingsnieuws openen we met een interview dat Wim Rhebergen tien jaar geleden had met Hennie en Hermien Wesselink. Met dit heel persoonlijke interview over het leven van de Wesselinks wordt ook een stukje Eibergse geschiedenis verteld. Dat de Christelijke Ulo in een boerengat als Eibergen zoveel leerlingen zou trekken kon men zich in 1948 niet voorstellen. De school groeide als kool. Het boerengat Eibergen werd modern. De gezagsverhoudingen op school, in de kerk en in het dorp, de opvattingen omtrent onderwijs, geloof, emancipatie van vrouwen, acceptatie van homo's en nog veel meer, veranderden enorm. Bij alle vragen rondom die stormachtige ontwikkelingen nam Hennie Wesselink nooit genoegen met halve antwoorden. Niet voor niets dook hij na zijn vervroegde uit-treding (VUT) in de lokale geschiedenis en wilde hij precies uitzoeken hoe het in het verleden allemaal is gegaan.

Henk Sieben vertelt over Marinus van Rooijen, een zeer gewaardeerde kapelaan in Beltrum. Na zijn ambtsperiode in Beltrum werd hij in 's Heerenberg geplaatst en daar werd hij een oorlogsheld. Kapelaan Van Rooijen is omgekomen in Dachau. Henk ter Agter schrijft over 125 jaar Nederlandse Protestanten Bond in Eibergen. Het credo van de Protestantenbond is, eenvoudig samengevat, dat gelovigen van

verschillende godsdiensten en geloofsrichtingen elkaar niet moeten veroordelen maar elkaar zouden moeten inspireren om gezamenlijk te werken aan een betere wereld. Het sluit naadloos aan bij het initiatief van Kirsten Wilde uit Enschede na de aanslag op Charlie Hebdo in Parijs in januari van dit jaar. Een oproep in De Twentsche Courant Tubantia zorgde er voor dat in februari 25 kerken, synagogen en moskeeën hun deuren openden voor publiek opdat mensen met elkaar de dialoog zouden aangaan. Dat was mooi want als overal de bereidheid zou bestaan om elkaar beter te leren kennen dan zou op veel meer plaatsen in de wereld de bevrijding gevierd kunnen worden.

Geesteren, februari 2015

Bert van der Ziel

Historisch Archief Eibergen

*Georg Schmidt Weijmans
inventariseert en rubriceert onze
bibliotheek.*

Toenemende klandizie

Voor ons historisch archief was 2014 het eerste volledige jaar dat we elke zaterdagmorgen tussen 10.00 en 14.00 uur geopend waren om bezoekers behulpzaam te zijn bij stamboomonderzoek en vragen over Eibergse geschiedenis. Steeds meer mensen weten ons te vinden op de eerste verdieping van Kulturhus 't Spieker. In 2014 mochten we niet minder dan 130 mensen welkom heten. Die mensen komen uit het hele land en willen weten waar hun 'roots' liggen. Ze worden deskundig te woord gestaan door onze vrijwilligers. Jim Revius en Joke Pasman zijn altijd bereid om te helpen bij stamboomonderzoek. Zij hebben in 2014 ook lessen genealogie gegeven aan leerlingen van het Het Assink Lyceum en zullen dat in 2015 opnieuw doen. Joke en Jim zijn behalve op zaterdagen ook op woensdagavonden tussen 19.00 en 21.00 uur aanwezig in het archief voor mensen die vragen hebben. Georg Schmidt Weijmans is degene die het archief inventariseert en rubriceert. Arie Floors spant zich in voor het fotoarchief. Henny Floors en Henk ter Agter helpen graag bij vragen over de Eibergse geschiedenis. Daarnaast zijn op maandagmiddag de vrijwilligers van de knipselkrant in het archief werkzaam om alle Eibergse aangelegenheden, die de kranten haalden, voor het nageslacht veilig te stellen.

U zult begrijpen dat met de groeiende belangstelling, uitbreiding van de vrijwilligersgroep noodzakelijk wordt. Graag doen we een oproep aan mensen die ons in het archief willen helpen.

'Ja, dit zij leuke dingen voor de mensen'

Om nieuwsgierigheid en animo voor het archief te prikkelen geven we graag een paar voorbeelden.

Enkele heren uit Druten en Apeldoorn bezochten ons archief. Zij waren er inmiddels achter dat hun wortels in Hupsel liggen, boerderij Wolbrink aan de Wolbrinksweg. Bij

*Annemarie Heinen brengt de
bidprentjes in het digitale archief.*

vertrek maakten ze de opmerking: 'Wij hadden hier veel eerder moeten komen. Onze eigen navorsingen waren we verkeerd begonnen'.

Ook hadden we bezoek uit Haren (Groningen). Deze mensen waren op zoek naar de familie Odink, voor alle duidelijkheid 'Muziek Odink uit de Kerkstraat'. Aan de hand van boeken en ander materiaal in ons archief konden we veel uitleg en informatie geven. Deze Odinks kwamen oorspronkelijk (plm. 1700) uit Rekken, omgeving Oldenkotte. Een Odink werkte vroeger bij Stoomhoutzagerij Nahuis in Groenlo. De bezoekers waren erg blij met de informatie en gaven aan te zijner tijd een artikel voor *Old Ni-js* te willen schrijven over 'Muziek Odink'. Zij zouden ook nog beschikken over een muziekstuk dat Odink in die tijd componeerde.

Uit Emmen mochten we begroeten een oud-Eibergenaar, die meer informatie wilde hebben over de fabriek van de Gebrs. Prakke, de leerlooierij en drijfriemenfabriek (niet te verwarren met de pickerfabriek). Zijn vader had daar vroeger gewerkt. We konden hem uitvoerige informatie verstrekken en ook hij gaf bij het afscheid te kennen een artikel te zullen schrijven voor *Old Ni-js*.

Onze lezers zijn natuurlijk heel benieuwd naar die verhalen.

Ton Esman die ook regelmatig in het archief aanwezig is, heeft via de mail allerhande informatie kunnen versturen over een G. Leuverink (niet de postbode). Misschien horen we op een later moment meer over deze Leuverink.

Dit zijn, om met Paul van Vliet te spreken, toch allemaal 'leuke dingen voor de mensen'.

Eibergen, februari 2015

Henk ter Agter, Dick en Rita Somsen

EENMALIGE OPRUIMINGSACTIE BOEKENMARKT

Unieke gelegenheid voor alle mensen die hun boekenkast willen aanvullen met ontbrekende nummers van *Old Ni-js* of andere streekgebonden boeken

Om ruimte te creëren in ons archief ruimen we onze overtollige voorraad op

GRATIS OUDE UITGAVEN VAN DE HKE VOOR LEDEN

Niet leden betalen een kleine vergoeding

Overtollige boeken van andere uitgevers tegen zeer schappelijke prijzen

Hebt u familieleden, vrienden of kennissen die wellicht belangstelling hebben? Attendeer hen op deze unieke gelegenheid. Iedereen is van harte welkom.

ZATERDAG 11 APRIL VAN 11.00 – 14.00 UUR

KULTURHUS 'T SPIEKER foyer benedenverdieping

GRIJP UW KANS

Info over automatische incasso contributie 2015

1. Incassant ID: NL63ZZZ401036950000
2. Uw kenmerk: Het machtigingsnummer van uw ledenkaart in ledenadministratie
3. Het bedrag is door de Algemene Ledenvergadering vastgesteld op € 18,00.
4. De incassodatum: 24 april 2015

U kunt van tevoren een incasso weigeren. Achteraf heeft u acht weken de tijd om een geïncasseerd bedrag te laten terugboeken.

UITNODIGING algemene ledenvergadering 2015
zaterdag 11 april, 14.00 uur, Kulturhus 't Spieker,
Kerkstraat 30, Eibergen

Agenda

1. Opening
2. Goedkeuring en vaststelling notulen algemene ledenvergadering 2014
3. Ingekomen stukken en mededelingen
4. Vaststelling jaarverslag 2014 en onze plannen voor 2015
5. Vaststellen van het financieel jaarverslag 2014
  - Jaarrekening van 2014
  - Balans per 31 december 2014
  - Verslag van de kascommissie
  - Begroting 2015
6. Benoeming kascommissie
7. Bestuursverkiezingen
  - Aftredend:
    - Wim Scholl, herkiesbaar
    - Lonyta Bolster, herkiesbaar
  - Het bestuur stelt herbenoeming voor van Wim Scholl en Lonyta Bolster
8. Rondvraag en sluiting

Notulen, jaarverslag 2014 en financiële stukken worden ter vergadering verspreid.

Lezing na de pauze door Focko de Zee

Tien eeuwen reizen en vervoer, Van kruiwagen tot Syntus

Focko de Zee vertelt, ondersteund door lichtbeelden, op een boeiende wijze over alle vormen van vervoer door de afgelopen eeuwen heen. Van de kruiwagens over knuppelwegen, via Hanze- en Hessenwegen, postkoetsen en diligences, zompen op de Berkel, stoomtrams en stoomtreinen naar bus, fiets en auto in de moderne tijd. Van oprijlanen die openbare wegen worden, van een hand gegraven kanaal om Twente te ontsluiten en mee te kunnen doen aan de industriële revolutie.

Excursie woensdag 6 mei 2015.

Daar ligt tussen Dinkel en Regge een land, dat is ons zo dierbare Twente. Voor dit jaar hebben we een prachtige tocht georganiseerd in dit 'zo dierbare Twente'.

In Restaurant 'Het Rozendaal', onderdeel van museum De Twentse Welle in Enschede, worden we ontvangen met koffie/thee en wat lekkers. Van Titia, onze begeleidster, krijgen we dan alvast enige informatie. Na de koffie worden we door haar rondgeleid in het Roombeek. Zij informeert ons over de grote vuurwerkramp die op 13 mei 2000 heeft plaatsgevonden en in ons aller geheugen gegrift staat en over de herbouw van deze wijk.

Roombeek na de vuurwerkramp.

Na afloop van deze rondleiding krijgt ieder de mogelijkheid om op eigen gelegenheid het museum de Twentse Welle te bezoeken (zit bij de prijs inbegrepen). Vervolgens rijden we met de bus naar Café Restaurant 't Sterrebos in Beuningen. Hier krijgen we een gids mee in de bus voor een tour door het land 'Van Jonge Leu en Oale Groond'. Het hoeft geen betoog dat ons onderweg alles verteld wordt over het wel en wee van de familie Wildspieker.

In Café Het Peuleke, hier dronk de heer Bredero graag zijn borreltje, wordt ons een hapje en drankje aangeboden.

Roombeek na de vuurwerkramp.

We vervolgen onze tour door het Twentse land tot we weer in Beuningen arriveren. In 't Sterrebos wordt deze dag afgesloten met een diner.

We hopen plm. 20.00 uur weer in Eibergen te zijn.

De kosten van deze excursie bedragen € 55,00 per persoon, incl. koffie/thee in Het Rozendaal, entree museum De Twentse Welle, bustour met hapje en drankje onderweg, afsluitend diner plus één consumptie in 't Sterrebos.

Mans en Mine uit de serie 'Van Jonge Leu en Oale Groond'.

Vertrek om 9.45 uur vanaf de parkeerplaats bij Rijschool Hartemink aan de Kiefteweg. Voor deelnemers die gebruik maken van een rollator: deze kan probleemloos worden meegenomen in de bagageruimte van de bus.

Belangstellenden kunnen zich opgeven bij Gerrie Klein-Willink-Odink, Merelstraat 33, 7151 TH Eibergen, telefoon 0545-473314.

Alle deelnemers krijgen tijdig nadere schriftelijke informatie over het reisschema.

Café Het Peuleke, hier dronk de heer Bredero graag zijn borreltje.

Onder de oude Ginkgo biloba: museumnieuws

Zeventig jaar na de bevrijding

Op 31 maart 1945 werd Eibergen door de Engelse troepen bevrijd.

Vanaf 31 maart tot 10 mei 2015 heeft Museum de Scheper een expositie met als thema:

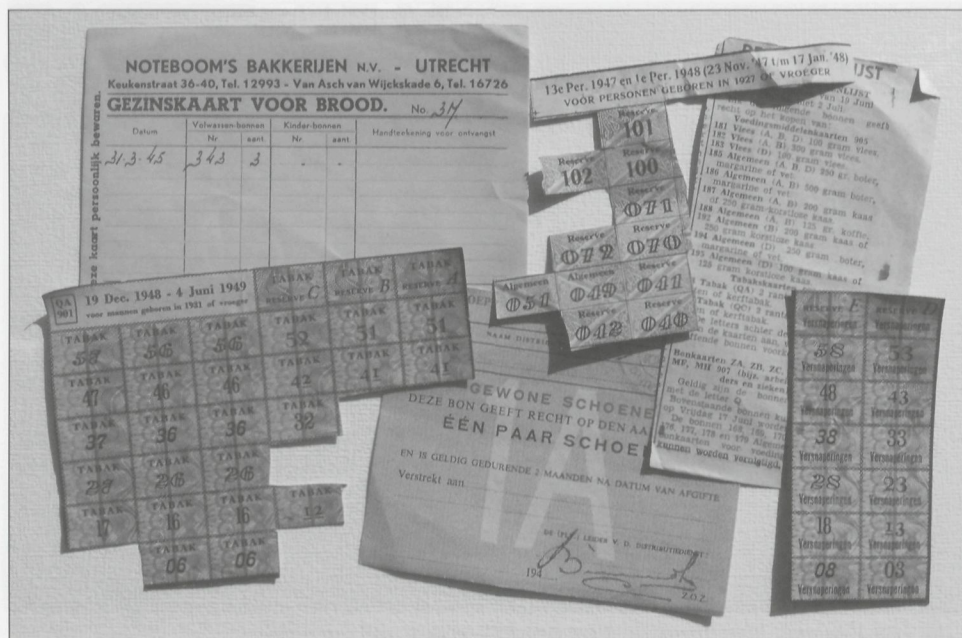
Hoe kwamen we er weer bovenop?

Het was oorlog, het land was bezet. Er waren Duitse soldaten, NSB-ers, mensen die zich zoveel mogelijk schikten in hun lot of die 'hun jasje lieten waaien zoals de wind waaide'. Er waren verzetsmensen, onderduikers en mensen die ondanks hun sympathie voor het verzet op hun hoede bleven.

Soms kwamen meerdere soorten in één familie voor. De dagelijkse gang van zaken stond voortdurend onder druk en de berichten over bevrijding naderden gedurende het laatste oorlogsjaar. In de nacht van 31 maart op 1 april bevrijdden de Engelsen Eibergen. Elders waren het Amerikanen, Polen en Canadezen; Nederlandse militairen vochten in geallieerde legers mee.

Hoe moest het nu verder?

Hoe moesten we met de herwonnen vrijheid omgaan? Kregen we een andere regering en een ander gemeentebestuur? Hoe lang zou het duren voor de wegen en het openbaar vervoer weer functioneerden? Wat was er nodig om de woningnood op

te lossen? Hoe kwamen we aan geld, koopwaar en aan een baan? Wanneer zouden de scholen weer beginnen? Wat gebeurde er met het huis hiernaast, waar vroeger een Joodse familie had gewoond, waar de Duitsers ingekwartierd hadden gezeten, waar een NSB-nest was geweest of waar de hele oorlog niets was gebeurd? Wat moesten we doen met de vriendinnetjes van Duitse soldaten? En wat moesten we vinden van de vriendinnetjes van geallieerde militairen?

We laten de situatie in Eibergen zien, vlak vóór de bevrijding (plattegrond met huizen met onderduikers, met verzetsmensen en met Duitsers en NSB-ers. En we laten de situatie na de bevrijding zien met leegstand en woningnood. We laten het leven zien met weinig geld, met distributiebonnen, zonder werk of woning en met de idealen om te trouwen, kinderen te krijgen en weer een beter leven op te bouwen.

Gemaakt in Gelderland

Binnen het Festival 'Gemaakt in Gelderland' brengen wij van juli tot oktober de productie van bakstenen, tegels en dakpannen onder de aandacht. Het leem uit Rekken en de Leemputten zijn afzettingen uit verschillende geologische perioden (Oligoceen, rond 28 miljoen jaar geleden, resp. Mioceen, rond 15 miljoen jaar geleden). Het leem uit Rekken is niet geschikt om dakpannen van te maken, omdat de schelp- en skeletdeeltjes (kalk) voor lekkages zorgen. Van leem worden van oudsher bakstenen, dakpannen (Panovenweg) en tegels (Tiggelovenweg) gemaakt. Leem, ruimte, stookhout en voldoende afzet zorgden voor goede omstandigheden. De productie ontwikkelde zich van bijproduct van de boer tot industrie en er werd zelfs een spoorlijntje aangelegd van Zwolle naar Groenlo. Die geïndustrialiseerde productie had ook de nodige sociale consequenties en overleefde de 20^e eeuw niet. Uiteindelijk worden de Leemputten natuur en recreatie: waterfietsen, fietsroutes en een uitstapje naar de flamingo's en meeuwen van het Zwillbroek.

Eibergen, februari 2015

Paul Puntman, adviseur Museum de Scheper

Interview met Hennie en Hermien Wesselink

Hennie Wesselink overleed op 21 november 2014 en werd op 27 november begraven op het kerkhof te Zelhem, bij zijn vrouw Hermien.

Ik beschouw het als een eer dat de Historische Kring Eibergen mij gevraagd heeft een interview uit 2004 beschikbaar te stellen voor Old Ni-js. De tekst is destijds door Hennie en Hermien nagekeken en goedgekeurd.

Hennie en Hermien Wesselink.

Hennie Wesselink heb ik in 1956 leren kennen. Hij moest na een medische behandeling een nacht overblijven in het Eibergse ziekenhuis aan de Hagemanstraat en ik lag enkele bedden verderop, net overgeplaatst van een intieme tweepersoonskamer naar de grote mannenzaal, waar ik 'herstellende' was. Ik mocht het bed niet uit, maar hij kwam naar me toe en wij hadden ons eerste gesprekje.

Een jaar later zag ik hem als leraar op de christelijke ulo-school. Ik weet nog goed hoe hij de klas binnenkwam; hij stelde zich voor en maakte een kennismakingsrondje met de leerlingen en hij zei tegen mij: 'Daar zien we elkaar weer eens!'

Het contact is gebleven. Vooral in mijn adolescententijd heb ik vaak met hem gesproken, of beter gezegd 'gediscussieerd'. We hielden er beiden blijkbaar van. Als ik Hennie en Hermien na vele jaren weer op zoek, herinneren we de gesprekken die we eertijds hadden. Onmiddellijk is er die vertrouwdeheid waarin we alles tegen elkaar kunnen zeggen. We konden in die gesprekken alles overhoop halen – en Hermien deed soms driftig mee. Er bleek in de loop van de tijd wat dat betreft niets veranderd te zijn, hoewel we onze hand niet meer in het vuur durfden te steken voor wat we ooit beweerden. Het waren goede, inspirerende uren. Het interview is daarvan een voortvloei. Voor mij hebben Hennie en Hermien veel betekend.

Bevrijdingsfeest 1945

Hennie: 'Zondag 26 augustus 1945, Zelhem had bevrijdingsfeest gevierd. Dat werd het begin van onze verkering. We kenden elkaar van kinds af aan, onze ouders waren goede bekenden van elkaar, al waren ze net geen burenen. Ik liep die dagen na de feestelijkheden wat verloren in het dorp rond. Twee jongens uit de vriendenkring waren vlak voor de bevrijding bij het bombardement van het dorp omgekomen. Op die zondagavond kwamen Hermien en ik elkaar tegen op straat voor haar huis, waar ze met haar moeder en haar negen jaar jongere zusje woonde. Hun vader was in 1941 aan kanker overleden. We hebben toen lang met elkaar gepraat. Ik was die dag jarig, ik werd 21 jaar, Hermien 18. Het gesprek van die

zondagavond was het begin van onze verkering. Vijf jaar later trouwden we.

In 1943 had ik het HBS-B diploma behaald. Ik had twee jaar ondergedoken gezeten, wachtend op het einde van de oorlog. Het hoofd van de lagere landbouwschool, die mij had geholpen om op de HBS een klas over te slaan, adviseerde me de nieuwe WIKA-opleiding in Driebergen te doen (WIKA = Werkers in Kerkelijke Arbeid, het moest een nieuwe vorm van hulpprediker naast de predikanten worden, maar de opleiding mislukte al gauw).'

Hermien: 'Mijn vader had een klompenfabriek en opgegroeid in de dertiger jaren wist ik uit eigen ervaring wat het betekende om geen vast inkomen te hebben. Een baan met een vast inkomen leek me beter. Ik zag die WIKA-opleiding niet zo zitten. Een ander bevriend schoolhoofd adviseerde Hennie om onderwijzer te worden. Dat leek me beter. Ik heb hem dan ook ruim een jaar financieel gesteund. Hij werd per gratie als 'bijzitter' een klas te hoog ingeschaald op de Groen van Prinstererkerkwekschool in Doetinchem en moest daarom staatsexamen doen. Hij slaagde zonder problemen in 1947.

Wat mijzelf betreft, ik had een opleiding voor kostuumnaaister gevolgd en probeerde tot ons trouwen daarmee in mijn onderhoud te voorzien. Het kostte lange dagen werken voor weinig loon en verder was het in die tijd gewoon dat de vrouw het huishouden deed. Ik wilde minimaal vijf kinderen, uiteindelijk zijn er dat vier geworden, toch ook een mooi getal. Later zijn we met honden begonnen.'

Hennie: 'Je maakt nu wel een heel grote stap. Dat was in 1959.'

Hermien: 'Eerst hadden we een collie, maar die werd na een jaar of negen blind en agressief op kinderen. We moesten hem aan de ketting leggen. Dat was voor het dier geen leven meer en uiteindelijk hebben we hem laten inslapen. Daarna zijn we met cockerspaniëls begonnen. Eerst één, maar toen één van de kinderen er een tweede bij wilde hebben, zei ik: "Een tweede kan er ook nog wel bij", dat was in 1977.'

Hennie: 'Ik kom uit een eenvoudig gezin met drie kinderen. Mijn vader was postbode, mijn moeder had van haar twaalfde tot haar huwelijk gediend bij boeren in Zelhem, Slangenburg en Varsseveld, ze was toen 27 jaar. In 1921 lieten ze een eigen huis bouwen in Zelhem. Het is inmiddels door dorpsuitbreiding gesloopt. Voor mijn oudste broer, die er 70 jaar gewoond had, was het een emotionele beslissing.'

Onderwijzer in Halle Heide

'Het werd dus niet de WIKA-opleiding, maar onderwijzer via het staatsexamen. In 1947 werd ik als onderwijzer aangesteld aan de Heideschool in Halle Heide, een afgelegen vlek in een ontginningsgebied. De kunstmest maakte het mogelijk om aan landbouw te doen, maar een vetpot was het niet, kleine boeren moesten vechten voor hun bestaan. Het was vlak na de oorlog, de school waar ik kwam te werken, was verouderd en totaal berooid; er waren weliswaar toiletten, maar er was geen waterleiding, de boeren kwamen van tijd tot tijd de beerputten ledigen.

Klasfoto van de lagere school circa 1950, met rechts meester Hennie Wesselink.

Bij de achterdeur stond een waterpomp met een kroes, waar iedereen vrijelijk uit dronk en de oorzaak was van de krentenbaarden bij de leerlingen. Erg veel kennis van hygiëne was er niet. De schoolbanken waren kaal door slijtage. Het vooroorlogse lesmateriaal was beduimeld, vol met vlekken en ezelsoren, volstrekt achterhaald en niet bruikbaar meer. De kachel brandde bij verordening slechts in de winter, zodat je in het voor- en najaar soms vernikkelde van de kou. Ik heb toen op een koude lentedag de klompen, die door de tijd in het klompenrek overgebleven waren, tot groot genoegen van de kinderen opgestookt.

Een opmerking terzijde: De kinderen kwamen op klompen naar school, ontdeden zich bij het ingaan van de klas van hun buitenklompen om die in te wisselen voor binnenklompen. Na afloop van de les vergaten ze soms hun buitenklompen aan te doen. Zo hadden we door de loop van de tijd een hele verzameling van klompen die waren blijven staan. Ze groeiden er ook uit.

Enkele jaren geleden ben ik nog eens terug geweest om te zien hoe het nu was. Het was tussen de middag dat ik de school inliep. In de klas waar ik les had gegeven, zat een onderwijzeres te corrigeren. Ik stelde me voor. Eén van de eerste vragen die ze me stelde was of je in die tijd de leerlingen mocht slaan.

Waar haalt men toch de flauwekul vandaan dat er vroeger op scholen maar wat op los werd geslagen? Ik zie nog die jongen met wel drie borstrokken voor me. Zijn moeder was bang dat hij anders kou zou vatten. Zijn werk zag er niet uit. Hoe hij ook zijn best deed, het lukte niet met die kleine, klamme, altijd wat vuile handjes van hem, maar als hij dan toch een 'plaatje' van me kreeg, begonnen zijn ogen te glimmen. Dat is toch het mooiste wat een onderwijzer kan meemaken!

1959, een nieuw gebouw aan de Rekkenseweg.

Met straffen bereik je vaak niets. Het gaat erom leerlingen te stimuleren en zelfvertrouwen te geven. Dat besef is later pas echt goed tot me doorgedrongen.

Niet iedereen is die mening toegedaan, dat weet ik. Toen ik als leraar van *'de school voor christelijk ulo'* – ja, zo heette dat – in Eibergen was, vond de directeur dat ik wat strenger moest optreden. Hij zei: “Eerst moeten ze je vrezen, het liefhebben komt later wel.”

Mijn ervaring is dat belonen bijdraagt tot een positieve instelling zowel bij kinderen als volwassenen. Belonen motiveert, straffen juist niet.

In een jubileumuitgave van de Heideschool heb ik over die tijd in Halle Heide verteld. We hebben de school als het ware stapje voor stapje opnieuw opgebouwd en die zeven jaar dat ik daar les heb gegeven, zijn goede jaren geweest.’

Naar Eibergen

‘In 1954 werd ik leraar wis- en natuurkunde aan de Koningin Wilhelminaschool in Eibergen, een ulo-school (ULO- Uitgebreid Lager Onderwijs). De school was in 1948 gesticht, het jaar dat Koningin Wilhelmina ten gunste van Koningin Juliana terugtrad. Hoewel er bij de stichting enige aarzelingen waren over het bestaansrecht van de school gezien het mogelijk geringe aantal leerlingen dat de school zou bezoeken, groeide de school als kool.

Het lerarencorps bestond bij mijn komst uit de directeur en vier leraren, maar het team werd elk jaar door de toename van het aantal leerlingen uitgebreid. Er was een houten gebouw aan de huidige Blomsgaardenweg gebouwd, met vier klassen, maar we zijn al gauw begonnen ook op andere locaties les gegeven. Dat zou tot 1959 duren, toen we een geheel nieuw gebouw betrokken aan de Rekkenseweg.

Wat ik me uit die tijd nog heel goed herinner, waren de schoolavonden, jaar-

Het lerarencorps van de ULO rond 1960.

lijkse evenementen, waar door de leerlingen toneel werd gespeeld, muziek werd gemaakt en gezongen. De grootste zaal van het dorp werd afgehuurd en zat vol met leerlingen en ouders. Ik had al wel eens wat aan toneel gedaan en werd al snel ingeschakeld bij de organisatie van de avonden. Ik hielp leerlingen bij het instuderen van liedjes. Ik liet ze 'Peter' van Sweet Sixteen zingen, een top-hit in die dagen en liedjes van Ria Valk.

De journalist van de plaatselijke krant, tevens bestuurslid van de school, schreef: "De liedkeuze was niet geheel mijn smaak, maar de kinderen waren enthousiast." Vele jaren later las ik in de krant dat één van mijn oud-leerlingen als zangeres optrad. "En waar was haar zangcarrière begonnen?", werd gevraagd. "Op de schoolavond waar zij solo mocht zingen". Ze herinnerde zich nog het lied, dat ze toen zong. Zingen werd in die dagen en wordt ook nu nog maar al te vaak, onbelangrijk gevonden. Het is geen examenvak en telt dus niet mee. Maar, zo kun je je afvragen, waar gaat het in het onderwijs om? Wat beklijft er? Een oud-leerling zei eens tegen me: "De ulo kon ik niet aan, maar aan de ademhalingsoefening bij het zangonderwijs heb ik veel gehad."

Directeur

'In 1970 ben ik directeur van dezelfde school geworden. De mammoetwet was aangenomen en de ulo moest omgebouwd worden tot mavo. De oude directeur had er niet meer zo'n zin in en bleef van de ene op de andere dag weg. Ik moest de leiding maar overnemen, vond hij. Enkele maanden later werd ik in die functie officieel door het bestuur benoemd.

De overdracht bestond slechts uit het beheer van een map met wat papieren. Dat was alles. Het bestuur was eraan gewend dat mijn voorganger zo'n beetje alle bestuurszaken regelde en slechts met de secretaris en penningmeester voorbeleidde. Hij werd in het bestuur beschouwd als de onderwijsdeskundige. De andere bestuursleden aanvaardden die situatie. Ze hadden van het mulo-onderwijs geen verstand.

Bovendien was de school een streekschool. Ik had jarenlang dat van nabij meegemaakt en deed, toen ik directeur werd, hetzelfde. Er kwamen echter zoveel onderwijsveranderingen, dat voor een bestuur van amateurs zoals de schoolbesturen destijds waren, het niet meer te overzien was. Wel had ik praktisch elke week

overleg met de voorzitter en de secretaris, omdat zij uiteindelijk verantwoordelijk waren. Dit is na mijn tijd snel veranderd, omdat deze werkwijze in de dynamiek van de maatschappelijke ontwikkelingen ook op het gebied van onderwijs een onwerkbaar model geworden was. De verhouding bestuur - directeur werd een totaal nieuwe.

Als directeur heb je naast de relatie met het bestuur toch vooral te maken met de mensen in de school zelf, de docenten en de leerlingen. De directe band die je als docent met de leerling hebt, verdween echter naarmate de school groeide, zodat je als directeur geen lessen meer gaf. Een vader vroeg eens aan zijn dochter: "Zie je de directeur wel eens?" "Nee", was het antwoord, "de directeur zien we nooit, maar de conciërge wel; die loopt altijd met papieren door de school." Die conciërge was ik dus.

Als directeur geef je leiding aan de school. Het komt voor dat sommige leraren kinderen wel eens de klas uitsturen. "Meld je maar bij de directeur", heet het dan. En dan stonden ze bij mij. Wat moest ik? Van een directeur wordt verwacht dat hij de leraar niet afvalt en een flinke straf uitdeelt. Ik zei tegen die leraren: "Praat het zelf met die leerling uit. Doe een stap naar de leerling toe."

Leraren vrezen gezagsverlies. Het werkt anders. Als een leraar het initiatief neemt om met een leerling eens te praten, een leerling kan dat gezien zijn positie nooit doen, dan ben je sterk en win je aan gezag. Mensen die bang zijn hun gezag te verliezen, hebben het al verloren. Gezag moet er trouwens wel zijn. Er is een aardig kinderlied, dat dit precies onder woorden brengt: *Drie maal drie is negen, ieder zingt zijn eigen lied*. Regels moeten er zijn, maar het gaat niet om die regels, maar om het gebruik van die regels. Door de regels in acht te nemen, kun je doen wat je wilt. De regels liggen vast en verder kan iedereen zichzelf zijn.'

Het lerarencorps van de Christelijk Mavo bij zijn afscheid in 1984.

En hoe was het voor Hermien om in Eibergen te wonen?

Hermien: 'We betrokken een dubbele duplexwoning, wij, dat zijn wij beiden, onze twee kinderen die inmiddels waren geboren, mijn moeder en mijn zus. Ons nieuwe huis was kleiner dan dat in Zelhem en de huizen aan de overkant keken volgens onze oudste door de lage dakgoot boos op ons neer. Het enige winstpuntje leek dat wij nu waterleiding hadden, dat was een vooruitgang. We kenden niemand in het dorp. Dat zou mettertijd moeten komen. Een verenigingsmens ben ik niet, hoewel ik wel even lid ben geweest van het zangkoor, dat echter door gebrek aan belangstelling al snel werd opgeheven. De melkboer, de kruidenier, de bakker en de groenteman kwamen bij ons aan de deur om klandizie te vragen. Het dorp was in de levensmiddelenbranche nog verzuild, zodat wij weinig keus hadden. De katholieken deden hun boodschappen bij de katholieken, de openbaren bij de openbaren en de protestanten bij de protestanten. Ik hield me bezig met de zorg voor de kinderen en de huishouding. De beide oudsten werden in Zelhem geboren, de beide anderen in Eibergen. Van beroep ben ik coupeuse en het liefst was ik bezig met textiele werkvormen. Ook in de huishouding was ik een perfectionist, ik wist precies wat ik wilde en als iets niet goed gestreken was, deed ik het over. Ik deed tevens de administratie en beheerde zogezegd de penningen. Later hoorden we dan wel eens discussies over de emancipatie en dan dacht ik: "Waar hebben jullie het over? Jullie beheren de portemonnee niet eens." Bij ons was dat van meet af aan anders. Op een gegeven moment heb ik gezegd: "Laat dat geld maar aan mij over" en zo is het gebleven.'

Hennie: 'Ik teken sindsdien thuis nooit meer een girootje.'

Hermien: 'Zoals gezegd, mijn moeder en zus woonden bij ons. Moeder had reuma. Soms was ze zo ziek, dat ze hulp nodig had omdat ze zichzelf niet kon redden. Het sprak vanzelf dat zij met ons meeverhuisde naar Eibergen, evenals mijn zus, die op de kweekschool zat. Enerzijds was het gemakkelijk dat moeder in huis was, we hoefden nooit voor oppas te zorgen en zij hielp ook mee in de huishouding, maar anderzijds werd haar aanwezigheid ook steeds meer als belemmerend ervaren. De kinderen hebben dat sterk gevoeld en eigenlijk iedereen in ons huis. Ze wilde steeds bij ons zijn. Later had ze een eigen kamer en we hoopten dat ze zich dan op gezette tijden terug zou trekken. Als ze echter de kamer aan anderen liet zien, voegde ze er bij dat ze er niet hoefde te zitten. Ze wilde bij het gezin horen. De reuma waar zij vroeger zoveel last van had, werd na verloop van tijd rustiger, zodat het argument om bij ons in huis te wonen, steeds minder van toepassing leek. Ze zou ergens anders kunnen wonen. Maar ja, hoe breng je dat ter sprake? Uiteindelijk is zij het huis uitgegaan, ze wilde het zelf en zag in dat het beter was, maar dat gebeurde pas in 1989. Ze heeft nog een drietal jaren een goed leven in een bejaardentehuis gehad, ze is 94 jaar geworden. Haar jarenlange aanwezigheid heeft ons gezinsleven getekend.'

Kerkvernieuwing

Hennie: ‘Als directeur van een Christelijke school had je in het dorp een zekere status, die met zich meebracht dat je je zou inzetten voor kerkelijke activiteiten. Als snel werd ik gevraagd om lid te worden van de kerkenraad. Ik hield me bezig met het jeugdwerk en was jarenlang leider van de zondagschool. We moesten wel wennen aan de mores van de kerkelijke elite in Eibergen. Op zondag mocht je bijvoorbeeld geen ijsje kopen en niet zwemmen. We keken daar van op. Bij ons thuis was daar nog nooit over gepraat. Ook werd er wel eens geïnformeerd of we geen ‘gedwongen huwelijk’ hadden en toen dat niet het geval was, kon men met een gerust hart vaststellen dat het met onze voorbeeldfunctie in orde was. Ik werd dus lid van de kerkenraad, was scribe en ouderling jeugdwerk.

Terugkijkend op die tijd kan ik zeggen dat we toen als kerkenraad erin geslaagd zijn om aan de statigheid van kerkcultuur een einde te maken. We besloten dat ouderlingen en diakenen als ze geen dienst hadden, gewoon bij hun echtgenoot in de kerk mochten zitten en niet op ouderlingen- en diakenbank zoals dat tot voor kort de regel was. En we hoefden dan ook niet meer in het zwart te verschijnen. Bovendien definieerden we de kerkenraad als een werkcollege, een enorme ommekeer in vergelijk met de cultuur van kerkenraadsvergaderingen voor die tijd. We namen het initiatief om een nieuw gemeenschapshuis De Huve te bouwen in plaats van het oude Elim-gebouw. De stichting van De Huve had nog wel wat voeten in de aarde. Niet iedereen was onmiddellijk overtuigd van de noodzaak om een nieuw gebouw te bouwen. Het kostte geld en dan ging je immers niet over een nacht ijs. “En bovendien”, zo argumenteerde iemand, “was er nog nooit iemand door de vloer gezakt.” Met de komst van een nieuwe predikant keerde het tij. Ik hoorde de president-kerkvoogd bij de introductie van de predikant zeggen: “En dan moet er misschien ook nog een nieuw gebouw komen!” Het viel me op omdat

Tijdens de restauratiewerkzaamheden kwamen de oude wandschilderingen te voorschijn.

de betrokkene altijd één van de tegenstanders van nieuwbouw was geweest.

Een ander kerkenraadslid was ook ineens voor. "Hoe kan dat, man, je was altijd zo tegen", vroeg ik hem. "Ja", was het antwoord, "maar het is ook wel belangrijk hoe iets gezegd wordt."

Het besluit werd genomen, er werden acties gevoerd, geld werd ingezameld, we kregen subsidie van onder meer de gemeente en na verloop van tijd kon het gebouw feestelijk geopend worden. Hoe?

"Het zou een mooie kerkdienst moeten worden", werd al snel gezegd, "met officiële genodigden." We dachten daar anders over. Een vrolijke revue. Ik schreef enkele sketches op basis van herkenbare voorvallen tijdens de bouw. Iedereen die een kaartje kocht, zou er naar toe kunnen. De revue was een groot succes. Ze zou enkele malen opgevoerd worden. Ik weet ook nog dat de grootste fabrikant van het dorp, traditioneel nauw gelieerd aan de kerk, voor de eerste avond enkele kaartjes bestelde. De kaartjes waren echter uitverkocht en hij moest op een van de volgende avonden komen. Hij accepteerde het, er was daarmee wel iets in de traditioneel hiërarchische verhoudingen van het dorp veranderd.

Daarna kwam de kerkrestauratie. We hebben een mooie oude kerk, met een grote geschiedenis. Rond 1200 wordt Eckberge (Eibergen) al een zelfstandige parochie genoemd. Ik was betrokken bij de onderhandelingen met de geldverstrekkers. Het ging niet altijd gemakkelijk. Eerst ging het om verwarming, die in 1930 een hok buiten tegen de kerk geplaatst was. Die zou naar de kelder moeten. Maar daar was zo meende men geen geld voor. En toen dat na een reeks onderhandelingen rond kwam, werden er wandschilderingen ontdekt. Nou ja, die hadden al eeuwen

achter de kalk gezeten, zodat er volgens het Monumentenfonds geen dringende noodzaak was om het schaarse geld nu daarvoor uit te geven. Het argument evenwel dat nu restauratie van de kerk gaande was, men met een substantieel minder groot bedrag de wandschilderingen te voorschijn zou kunnen halen dan wanneer dit later alsnog zou moeten gebeuren, gaf de doorslag om het geld daarvoor alsnog vrij te maken. De wandschilderingen zijn van groot historisch en cultureel belang, een enorme verrijking van het gebouw.'

Kerkelijk denken

'Waar kwam die vernieuwingsdrang van de zestiger jaren vandaan? Je zou kunnen zeggen dat het samenhang met de jaren van wederopbouw na de Tweede Wereldoorlog. Het land was tijdens de oorlog leeggeroofd en verarmd; alles moest opnieuw opgezet worden. De eerste jaren na de oorlog was men voortdurend bezig om de aangerichte schade te herstellen. De Wilhelminaschool bijvoorbeeld was gehuisvest in een houten gebouw en pas in 1959 was het zover dat de school kon verhuizen naar een stenen gebouw. De vernieuwingsdrang in die jaren heeft onder leiding van burgemeester Hermsen het dorpsbeeld sterk veranderd. Veel beeldbepalende gebouwen zijn in de jaren vijftig en zestig afgebroken. Bedrijven, winkels, huizen verdwenen, straten werden opnieuw aangelegd en ingericht. De oude kern werd omgeven met nieuwbouwwijken. Het boerenkarakter van het dorp maakte plaats voor het moderne leven.

Het kerkelijk denken was onder leiding van een aantal jonge kerkenraadsleden van de vernieuwingsnoodzaak doordrongen. We waren op zoek naar nieuwe vormen en naar ruimten, die aan de nieuwe eisen zouden voldoen. Er moest een gemeenschapshuis komen, waar o.a. het jeugdwerk op een eigentijdse wijze plaats zou krijgen. Dat kwam er in 1968 na zes jaar eindeloos veel praten en overleggen, in- en extern. Het nieuwe gemeenschapshuis kreeg de naam 'De Huve', de bijenkorf. Dat uitgangspunt gold ook voor de kerkrestauratie (1970-1974). De kerk zou opnieuw worden ingericht, zodat deze naast de traditionele kerkdiensten ook gebruikt zou kunnen worden voor bijeenkomsten zoals concerten, opvoering van musicals en exposities. Een element in dit denken was dat de schotten tussen de verschillende bevolkingsgroepen van het dorp: protestanten, katholieken en openbaren gedeeltelijk geslecht werden. Dit werd niet door iedereen begrepen. Ik denk wel eens dat elke gemeenschap zijn eigen ontwikkelingstempo heeft en een dorp als Eibergen was verzuild. Ook binnen de kerk stuitte die openheid op weerstand. De gedachte dat het in het kerkelijk leven vooral gaat om een volle kerk en kerkdiensten die bestaan uit zitten en luisteren, is hardnekkig. Dominee Kok, de predikant in die tijd, is in staat geweest om bruggen naar andere groeperingen te slaan, een prestatie van formaat gezien de historie van het dorp.

In 1978 heb ik afscheid genomen van de kerkenraad, mijn periode zat er op.'

De laatste fase aan school en een nieuw begin

'De school had door de jaren heen een enorme toeloop van leerlingen gekend en moest uitbreiden. Het gebouw kreeg een nieuwe vleugel en het aantal leraren moest worden uitgebreid. In 1985 ben ik met de VUT gegaan. Waarom? Ik zag dat het aantal leerlingen voor het eerst sinds jaren terug zou lopen en dat wellicht één van de docenten dan ontslagen zou moeten worden. Ik stelde mezelf de vraag: waarom treed jij niet terug? Mijn vrouw en ik hebben toen gerekend en kwamen tot de ontdekking dat ik in inkomen slechts de jaarlijkse vakantietoelage zou moeten missen. Tussen twee haakjes: we hadden nog twee studerende kinderen en, wat je als buitenstaander wellicht

Hennie en Hermien Wesselink bij het afscheid van zijn school.

niet zou verwachten, we hebben altijd de dubbeltjes moeten omdraaien voordat we ze uitgaven. Op dat moment is echter voor ons een nieuw leven begonnen. We waren gezond en gemotiveerd om nieuwe dingen te doen. Wat voor nieuwe dingen? We hadden geen bijzondere hobby's en hebben alles maar een beetje op ons af laten komen. Ik werd wel gevraagd voor bestuursfuncties, maar heb geweigerd. Er was iemand die dat wel begreep, die zei: "Ach, dat mag je van hem niet eisen, hij heeft het werk erop zitten."

Achteraf bezien hebben we na mijn pensionering toch heel veel werk verzet.'

Onderzoeken en schrijven

'Een van de hoofdactiviteiten is onderzoek naar en beschrijving van de oorlogsgeschiedenis van Eibergen en omgeving geworden. In 1985 - we vierden veertig jaar bevrijding - werd geconstateerd dat Eibergen nog geen beschrijving kende van de gebeurtenissen in de oorlog, dit in tegenstelling tot de omliggende gemeenten. Wie zou dat moeten doen? Op een gegeven moment werd mijn naam genoemd omdat ik al eens de geschiedenis van de Hervormde Kerk had beschreven. In eerste instantie zou ik het met iemand anders schrijven, maar op een gegeven ogenblik heb ik het alleen gedaan. Het bleek dat veel research gedaan moest worden om duidelijk te krijgen wat er nu precies gebeurd was. Het heeft dan ook zo'n tien jaar geduurd voordat het klaar was. Dit werd niet door iedereen begrepen. "Je hebt enkele gesprekken met mensen uit het verzet en dan weet je toch al wel zo ongeveer wat er is gebeurd", werd gezegd. Vele bestaande verhalen zijn bij nadere

beschouwing 'van horen zeggen'. De rondzingende verhalen zijn vaak diep in het collectief geheugen genesteld en mensen denken dan dat ze weten wat er is gebeurd. Als je dan verder zoekt, blijken de gebeurtenissen soms anders en vaak ook ingewikkelder te zijn verlopen. Zo zei ik eens tegen iemand: "Volgens mij is het anders gegaan".

"Ja, dat kan wel", was de reactie, "maar zo is het wel altijd gezegd!"

Voordat ik het opschreef, wilde ik zeker weten of het ook zo was gebeurd. Het betekent dat ik zoveel mogelijk mensen heb gesproken en geprobeerd heb de verschillende verhalen in elkaar te passen tot een betrouwbaar geheel. Uiteindelijk zijn het een drietal boeken geworden, met als overkoepelende titel *Kom vanavond met verhalen*, dit naar de indringende versregel uit het gedicht *Vrede* van Leo Vroman. Het zijn omvangrijke boeken, mede omdat ik geprobeerd heb de gebeurtenissen in het perspectief van de wereldgeschiedenis te plaatsen. Wat er in het dorp gebeurde, was niet een geïsoleerde gebeurtenis, maar maakte deel uit van een gruwelijke wereldoorlog, waarin tal van volkeren en bevolkingsgroepen tegenover elkaar stonden. Het eerste boek beschrijft de lotgevallen van de Joden. Een bewuste keuze. De Hebreeuwse Bibliotheek in Jeruzalem complimenteerde Eibergen dat ze een heel boek aan de Jodenvervolging had gewijd. Veel boeken over de oorlog beginnen met een beschrijving van het verzet, in feite de groep die als winnaars uit de oorlog is gekomen, en zeggen daarnaast ook iets over de vervolging van de Joden. In mijn eerste boek stonden de Joden centraal, de verliezers zou je kunnen zeggen.

1992. Uitreiking eerste exemplaar van 'Kom vanavond met verhalen', deel II aan de toenmalige wethouder Gezien Schuur-Kamps. (fotocollectie: J. Baake)

Hoewel geschiedenis nooit 'af' is, heb ik geprobeerd een zo volledig mogelijk beeld van de oorlogsgeschiedenissen in Eibergen te geven. Tot dan toe was het de gewoonte dat er in oorlogsgeschiedenissen geen namen werden genoemd. Ik heb dat wel gedaan en ook alle informanten bij name genoemd. Tot mijn groot genoegen heb ik kunnen constateren dat de schrijver van 'Het Grote Gebod', het standaardwerk van de landelijke organisatie van Hulp aan Onderduikers met haar knokploegen, in een herdruk van haar twee boeken is overgegaan tot het noemen van namen om te zorgen voor helderheid. Geschiedenis heeft namen nodig.'

Historische Kring Eibergen

'In diezelfde tijd, 1986, werd in Eibergen de historische kring opgericht. Ze vroegen me voorzitter te worden, een functie die ik al jaren met enthousiasme vervul. In dit kader heb ik meerdere onderwerpen behandeld in Old Ni-js, de periodieke uitgave van de vereniging. Old Ni-js heeft een groeiende lezerskring. Dat komt ondermeer door de formule die het blad kent. Enerzijds zijn er de gedegen bijdragen, waarin op verantwoorde wijze de onderwerpen worden belicht, anderzijds streeft het blad naar herkenbaarheid. We introduceerden het *Zoekplaatje*, een oude foto, waarin we lezers vragen naar de personen die staan afgebeeld en verdere bijzonderheden. Ik verzorg in het blad o.a. de rubriek *Scheppels Mankzaad*, waarin ik inga op het dialect van het dorp. Aan de orde komen oude woorden, uitdrukkingen en zegswijzen, rijmen en liederen.'

Hennie Wesselink, Johan Baake en Gerard te Nijenhuis bekijken het eerste exemplaar van 'Oud Rekken in Beeld', een uitgave in 1993 (fotocollectie: J. Baake).

Citaat uit Sheppels Mankzaod

Disse kere he 'k mien gedachten wat laoten gaon aover hoo 'w mangs in 't plat de dinge anders zegt as in 't Nederlands. Zoas bevobbeld 't woord 'iemand'. Dat heurn i-j vrogger in 't plat neet vake zeggen. At 't aover een onbekenden ging, dan hadden ze 't aover 'een manspersoon', een 'vrouwspersoon' of ok wal kortweg 'ene'. Dat heurn ik veur jaorn hen in 't postkantoor. Net op 't moment, dat 't kantoor dichte ging, kwam der nog een manspersoon met een chèque of zoiets um te betalen. Röp den jongen loketambtenaar naor achtern naor zien chef: 'k Heb ter hier nog ene, den wil nog betalen, kan dat nog? Den jongen loketambtenaar sprok dus nog onvervalst plat. 't Viel mien wal op. (Old Ni-js no. 41, maart 2001, blz 53)

Werkgroep Ouders van homoseksuele kinderen

'Rond 1980 bleek dat een van onze zoons homoseksueel was. Was het een schok?' Hermien neemt het woord. 'Eigenlijk niet. We hadden het kunnen weten. Hij hield niet van hamers en spijkers, niet van gymnastiek en voetballen, maar wel van breien, handwerken en spinnen. Hij kon de mooiste dingen maken. Later heb ik geleerd dat lang niet alle homoseksuelen aan dat stereotype beeld voldoen, maar op het moment dat we van zijn homoseksualiteit hoorden, leek dat bij elkaar te passen. Een korte tijd later werden we opnieuw verrast. Onze beide jongste zonen studeerden en woonden in Groningen. We waren op bezoek en toen maakte de jongste ons duidelijk dat hij ook homo was. Ik was overdonderd, twee in alle opzichten zulke verschillende jongens, maar wel allebei homo.'

Hennie: 'Voor mij was het direct duidelijk hoe de vork in de steel zat en ik aanvaardde het ogenblikkelijk. Nee, ik heb die nacht niet wakker gelegen. Ik zei: Dan is hij niet alleen in de familie.'

Hermien: 'Al spoedig kregen we contact met iemand die actief was in 'Werkgroep ouders van homoseksuele kinderen'. Wij werden al spoedig betrokken in de activiteiten van de vereniging. Hennie werd voorzitter van de Werkgroep. De werkgroep maakte oorspronkelijk deel uit van het COC, maar werd later zelfstandig. In totaal waren er 14 werkgroepen. We kwamen vier à vijf keer per jaar in Arnhem bijeen. Daarnaast waren we ook actief in de werkgroep 'Ouders' voor de regio Achterhoek en Twente en in Eibergen zelf namen we deel aan een klein interkerkelijk werkgroepje bijeen gebracht door de plaatselijke predikant, dat echter door geringe deelname nooit goed uit de verf is gekomen. We hebben door het hele land gereisd om voorlichting te geven en manifesteerden ons bij diverse gelegenheden zoals de 'Roze Zaterdag'. Ik was urenlang bezig om kranten door te pluizen naar informatie over homoseksualiteit, knipte de stukjes uit en prikte ze op grote prikborden. Ook binnen de kerk waren we actief. We hebben alle kerkenraden opgeroepen om een brief aan de synode van de Hervormde Kerk te schrijven toen de vraag aan de orde werd gesteld of homoseksuelen aan het avondmaal mochten deelnemen. Er zijn veel brieven verzonden, maar het bleek dat het aantal brieven van tegenstanders even groot was. Het blijkt dat de weerstand tegen homoseksua-

liteit nog altijd - en misschien wel juist in christelijke kringen - nog altijd groot is.'

Hennie: 'Ik herinner me nog een situatie uit Drenthe. Er werd heel geheimzinnig gedaan over de plaats van de bijeenkomst. Waarom? Ze waren bang dat een of andere activistische dominee de bijeenkomst zou verstoren. Vanaf dat moment hebben we gewoon in de krant gezet waar en wanneer we bij elkaar zouden komen. Waarom moet je daar geheimzinnig over doen? Het was een belangrijke stap in het overwinnen van de angst. Dat was het keerpunt. Onlangs gaf iemand in mijn ogen een typerende reactie. Zijn dochter bleek een vriendin te hebben. "Ach", zei hij, "we praten er niet over. Dat is beter voor de kinderen. Ze mogen tegenwoordig ook al in de kerk trouwen!" Maar als de trom niet wordt geroerd, blijft alles op oude voet doorgaan! Hoe zou het nu zijn als niemand zich voor de gelijkberechtiging had ingezet? Stilzwijgen helpt niet.'

Hermien: 'Ik herinner me nog toen we met een kraam op de Roze Zaterdag in Enschede stonden. "Die optochten", zeiden ze dan, "dat hoeft voor ons niet." Maar in feite gaat het natuurlijk om de acceptatie van mensen. Volgens mij vocht ik niet alleen voor mijn zonen, maar ook voor ons zelf, als ouders van homoseksuele kinderen. We hebben een button laten maken met de tekst Homo's hebben ook ouders.'

Hennie: 'In deze strijd leer je je bondgenoten kennen. Tegen de kerk ben ik anders aan gaan kijken. Diezelfde ervaring had ik ook al toen ik Joden leerde kennen, historisch in het christelijke Westen ook een minderheidsgroep. Voor minister Brinkman mocht ik eens een voordracht houden. Toen bleek dat ik directeur was van een Christelijke MAVO keek men een beetje vreemd. Klopte dat wel? Het CDA was in die strijd ook in geen velden of wegen te bekennen. Wat dat betreft heb je niets aan zo'n club. Ik moet erbij zeggen dat de kerkenraad in Eibergen altijd goed heeft gereageerd, ze kenden ons en hebben ons geholpen.'

Slot

'En nu', zegt *Hennie*, 'nu zijn we zijn bezig oud te worden.'

Hermien: 'Ik lijd aan de ziekte van Wegener, een auto-immuunziekte. Het betekent pijn en chronische vermoeidheid. Ik wist dat ouderdom komt met gebreken, maar met deze ziekte heb ik moeite. Het maakt me soms jaloers. Sinds 1996 is mijn leven moeizaam geworden. De glans is er af.'

Hennie: 'Ik heb last van longemfyseem' en gaat verder: 'Vannacht heb ik over je broer gedroomd. Ik was met hem aan het vechten. Ik weet niet wat het betekent.'

'Ik weet niet wat voor relatie je met mijn broer hebt', zeg ik.

'Ik weet het ook niet. Ik heb nooit problemen met hem gehad. Nadat hij die mysterieuze ziekte kreeg jaren geleden, heb ik hem weinig meer gezien. Dromen zijn bedrog, zullen we maar zeggen.'

Ik verlaat Hennie en Hermien. Ik denk nog na over het einde van het gesprek en hun verhaal. Wat zei Hennie over mijn broer in het eerste gesprek? Hij zei terloops

sprekend over zijn gezondheidstoestand: 'Ik kwam je broer eens tegen, hij hoorde van mijn kwaal en zei toen: "Dan geet 't oe dus net as een ander."

Ik herinner me de scheikundelessen van Hennie in het fysicalokaal. Hij deed proefjes en er ontplofte wel eens wat. Hij had er plezier in, evenals in de discussies die hij met ons aanzwengelde. Hij wilde overtuigen en overtuigd worden, met een geheven vingertje. Het verbaasde mij ook geenszins dat hij precies wilde

uitzoeken hoe het in de oorlog was gegaan. Hij stelde zich niet tevreden met halve antwoorden. Toen bleek al dat hij heel veel wist en daardoor juist een groot besef had van alles wat hij nog niet wist. Het geloof is voor hem een zoektocht geworden naar steeds nieuwe uitzichten, Hermien denkt agnostisch en bij mij is in al die jaren de stelligheid waarmee ik vroeger uitspraken kon doen, verdwenen. Hennie houdt niet op met te zeggen dat de geschiedenis nooit af is."

Hermien kende ik minder goed. Ik had wel eens bij hun 'huis in de straat met de boze gezichten' aangebeld om iets te vragen of te zeggen. Zij deed open. Ik zie haar nog staan in de deur, een vriendelijk gezicht in een kleurige zomerse jurk en de zon scheen uitbundig. Dat beeld is mij bijgebleven en toen we oude foto's bekeken, wist ik het weer.

Utrecht / Venlo, 2005 /2015

Wim Rhebergen

Auteur

Wim Rhebergen (1943) is opgegroeid aan de Groenloseweg in Eibergen, 'tussen pastorie en café'.

Hij studeerde Sociale Wetenschappen aan de universiteit in Utrecht. Hij was deels docent aan de HBO-maatschappelijk werk en daarnaast psycholoog in de ouderenzorg. Hij schreef ondermeer over psychogeriatric in de ouderenzorg en was jarenlang hoofdredacteur van de Birkbode. Hij is blijven schrijven. Zijn laatste boek, getiteld Dom Amandus Prick, een sprekende trappist, vertelt een geschiedenis van trappistenklooster Ulingsheide.

Wim componeert ook muziek. Hij is sinds 2008 hoofdredacteur van Vox Humana, een uitgave van de Harmonium Vereniging Nederland. In dit kader is hij bezig met de uitgave van een muziekbundel waaraan dan 28 componisten uit Nederland, België en Duitsland meewerken.

Kapelaan Marinus van Rooijen te midden van een aantal aanwezigen tijdens de Eerste steenlegging van het St. Gerardus Majella Gesticht.

Marinus van Rooijen kapelaan te Beltrum, Keijenberg en 's-Heerenberg.

Inleiding.

Toen Marinus van Rooijen kapelaan in Beltrum was, straalde het Rijke Roomse Leven nog van alle kanten. De kapelaan had aanzien en Marinus van Rooijen wist ook veel voor elkaar te krijgen. Ook in 's-Heerenberg waar hij in 1933, kapelaan was geworden. Toen en de oorlogsdreiging echter steeds heftiger werd, groeide bij hem een principiële opstelling tegen het nazisme. Hij waarschuwde er fel tegen en stelde zich ook kritisch op ten aanzien van de NSB. Uiteindelijk kwam hem dit duur te staan. Hij werd 1942 gearresteerd en naar Dachau getransporteerd waar hij omkwam. In dit artikel leest u zijn levensloop.

Marinus van Rooijen.

Kapelaan in Beltrum

Marinus van Rooijen was van oktober 1924 tot en met september 1927 kapelaan van de rooms-katholieke parochie van Beltrum. Hij was een zeer gewaardeerde priester en een groot inspirator, vooral op het gebied van de zorg voor hulpbehoeftigen. Kapelaan Van Rooijen wist ondermeer te bewerkstelligen dat in de periode, dat hij in Beltrum was, een afdeling van het Wit-Gele (de Pauselijke kleuren) Kruis in Beltrum kwam. Ook vestigden de Zusters van Julie Postel zich in die tijd te Beltrum. Dat was in 1926. In 1923 was overigens reeds een fonds ten behoeve van ziekenverpleging opgericht. G.W. Hanse was op dat moment nog pastoor in Beltrum. Kapelaan Marinus van Rooijen was degene die zorgde dat dit proces in een stroomversnelling kwam. In 1925 werd besloten tot de bouw van het St. Gerardus Majella gesticht en op 16 december 1926 vond de opening ervan plaats nadat op 14 december de Zusters uit Boxmeer gearriveerd waren en hartelijk welkom waren geheten (zie Old Ni-js no. 3 blz. 13). Het waren historische dagen voor de parochie van Beltrum. Verder is kapelaan Van Rooijen ongetwijfeld betrokken geweest bij de ontwikkeling van de eerste katholieke landbouwschool van Gelderland die in oktober 1927 in gebruik werd genomen: in Beltrum.

Marinus van Rooijen werd op 21 oktober 1897 geboren op de boerderij De Steenen Poort bij Houten. Hij was het derde van de vijf kinderen van Gerardus Franciscus van Rooijen en Cornelia Ebskamp. Zijn moeder stierf in 1900 bij de geboorte van haar vijfde kind. Zijn vader hertrouwde in 1907 met Johanna Zomer. Uit dit huwelijk werden nog eens zes kinderen geboren. Marinus' vader overleed in 1930. Na de lagere school bezocht Marinus van Rooijen naar het kleinseminarie in Cu-

Foto van het jongenspatronaat te Beltrum gemaakt rond 1925. In het midden kapelaan Marinus van Rooijen (fotocollectie J. Baake).

lemborg en ging vervolgens naar het naar het grootseminarie Rijsenburg in Driebergen. Daar was hij bevriend met zijn klasgenoot Bernardus Alfrink, de latere aartsbisschop van Utrecht. In de zomervakanties kwam Alfrink steeds een paar weken logeren op De Steenen Poort.

Inwijding.

Op vrijdag 15 augustus 1924 werd Marinus van Rooijen tot priester gewijd. De woensdag daarop, 20 augustus, droeg hij zijn eerste Heilige Mis op in zijn geboorteplaats Houten. Vervolgens was hij van 12 september 1924 tot 23 augustus 1927 kapelaan in Beltrum en daarna tot 13 januari 1933 in Keijenburg. Zijn pastoor daar was Th. J.J. Thuis die eerder kapelaan was geweest in Zeddam.

Op 13 januari 1933 werd Van Rooijen assistent in de St. Pancratiusparochie in 's-Heerenberg en op 7 oktober van dat jaar kapelaan als opvolger van kapelaan Terpstra. Hij diende daar onder pastoor Galama. Al in Keijenburg had de aartsbisschop van Utrecht kapelaan Van Rooijen benoemd tot sportadviseur van de Afdeling Oost-Gelderland van de *Diocesane Utrechtsche Voetbalbond*. In die functie heeft Van Rooijen heel veel gedaan voor de ontwikkeling van de voetbalsport en van sport in het algemeen. Onvermoeibaar toerde hij voor zijn werk de hele Achterhoek door, eerst op de fiets of meerijsend in een auto en later op zijn eigen motor. Toen hij in 's-Heerenberg werd benoemd, was zijn roem hem al vooruitgegaan. "We krijgen een voetbal-kapelaan", zei de jeugd, terwijl hij bij de ouderen

Het rijke Roomse leven in 1940. Kapelaan Van Rooijen (rechts) met collega's uit 's-Heerenberg, (links pastoor Galema, midden kapelaan Hegge. Alleen de laatste overleefde het Duitse concentratiekamp. (Foto uit boek Martelaren van 's-Heerenberg, pag. 33).

al een naam had als jeugdleider. Mede in zijn vele werk voor de sport kon Van Rooijen zich uiten als een wellicht wat impulsieve, maar altijd opgewekte man die anderen steeds weer wist te stimuleren en motiveren om mee te doen. Verder was hij ook heel vrijgevig en heeft veel voor de armenzorg gedaan. Ondanks de overwegend lovende woorden die over kapelaan Van Rooijen gesproken werden, was er ook kritiek. Zo was kapelaan Van Rooijen nogal rechtlijnig in zijn denken. Ook als voetbalcoach maakte hij geen vrienden door alleen jongens van katholieke huize in het team op te stellen terwijl enkele protestanten

veel beter waren. Maar Van Rooijen wist veel voor elkaar te krijgen en hij stelde zich in de jaren dertig zeer kritisch op ten aanzien van de NSB.

Arrestatie.

Ook tijdens de Tweede Wereldoorlog liet kapelaan Van Rooijen, net als pastoor Galama en kapelaan Hegge, duidelijk blijken dat hij de Nazi-leer afwees. Dit zinden de plaatselijke NSB'ers niet en zij zochten naar een aanleiding om de drie geestelijken te laten oppakken. Die kregen zij toen Van Rooijen en zijn collega's tijdens de kerkdiensten van zondag 3 augustus 1941 een brief van de Nederlandse bisschoppen voorlezen. In deze brief, gedateerd 25 juli 1941, protesteerden de bisschoppen tegen een reeks van Duitse maatregelen die de greep van de NSB op het openbare leven versterkten. Bovendien had Van Rooijen samen met Hegge de brief gestencild en in de parochie laten verspreiden.

Hierop waarschuwden de 's-Heerenbergse NSB'ers de *Gestapo* in Emmerich. Dit leidde tot de arrestatie van pastoor Galama op 4 augustus 1941 en de kapelaans

Van Rooijen en Hegge op de dag daarna. Van Rooijen was op de ochtend van 4 augustus op de fiets naar Elst gegaan. Hij had nog getwijfeld of hij dit wel zou doen. Misschien was het beter thuis te blijven, zo dacht hij, maar pastoor Galama had gezegd dat hij gerust kon gaan. Nog maar net in Elst aangekomen werd hij vanuit 's-Heerenberg opgebeld. Hij hoorde dat het mis was en is toen meteen terug gefietst. De volgende dag is hij met kapelaan Hegge naar Arnhem gereisd, waar zij eerst naar de Eusebiuskerk zijn gegaan om te bidden. Toen zij zich daarna meldden bij de *Sicherheitsdienst*, werden ze meteen gearresteerd. De aanklacht in het proces-verbaal luidde: "*Haben deutschfeindlichen Brief verbreitet und das Volk deutschfeindlich beeinflusst*".

Op 9 oktober 1941 kregen Van Rooijen en Hegge het bevel zich gereed te houden voor transport. Twee dagen later was het zover voor Van Rooijen. Hij werd overgebracht naar het politiebureau in Emmerich, waar hij in een cel werd opgesloten. Het nieuws dat de kapelaan weg was uit Arnhem, bereikte 's-Heerenberg diezelfde dag nog. Van Rooijen was toevallig door een 's-Heerenbergenaar gezien op het station in Emmerich.

Van Rooijen is tot 23 oktober vastgehouden in Emmerich en werd toen op transport gesteld naar het concentratiekamp Sachsenhausen in Oranienburg bij Berlijn. Op 25 oktober 1941 kwam Van Rooijen aan in Sachsenhausen. Het leven in dit concentratiekamp was vergelijkbaar met dat in het concentratiekamp Dachau, met als verschil dat de gevangenen in Sachsenhausen pakketten mochten ontvangen. Het heeft lang geduurd voor men in 's-Heerenberg wist waar kapelaan Van Rooijen gevangen zat. Nadat hij op 11 oktober op het station in Emmerich was gezien, kwam pas op 27 november zijn eerste brief uit Sachsenhausen binnen, gedateerd 16 november en gericht aan zijn familie in Houten. Hij schreef dat hij elke maand 15 Reichsmark en twee kilo levensmiddelen en rookwaren mocht ontvangen. Hij mocht niet om iets bepaalds vragen, maar kon toch in bedekte termen aangeven dat hij graag zijn wollen muts en handschoenen wilde hebben, die nog in 's-Heerenberg lagen. Die zijn per omgaande toegestuurd, samen met kaas, worst en tien sigaren. Vanuit Sachsenhausen heeft Van Rooijen vijf brieven geschreven, allemaal gericht aan zijn familie in Houten. Hij had wel naar 's-Heerenberg willen schrijven, maar de regels waren dat er met maar één adres gecorrespondeerd mocht worden.

Dachau

Op 2 februari 1942 werd Van Rooijen in Sachsenhausen op transport gesteld naar Dachau, waar hij op 13 februari aankwam. Net als pastoor Galama kwam hij in barak no. 28 terecht, maar in een andere afdeling. Hij was er gevangene nummer 29230. Pas op 8 maart kreeg hij een kans pastoor Galama te spreken, op een moment dat deze juist een brief had geschreven. Van Rooijen kon er in een PS eigenhandig aan toevoegen dat hij hoopte spoedig met de pastoor naar huis te kunnen

terugkeren. Zelf heeft de kapelaan vanuit Dachau vijf brieven verstuurd; de eerste zonder datum, de laatste van 13 juni 1942, slechts drie dagen voor zijn dood.

In Dachau viel Van Rooijen op door zijn niet aflatende optimisme. Hij deed ook alles wat hij kon om anderen op te beuren. Hij werkte op een plantage waar onder meer geneeskrachtige kruiden voor de SS werden verbouwd. Hij bracht dan vaak stiekem iets eetbaars mee terug om aan zwakkere medegevangenen te geven. Het waren slechts kleinigheden, maar hij genoot ervan anderen op deze manier te kunnen helpen.

Het werk op de plantage was op zich niet zwaar, maar wie nauwelijks te eten krijgt en twaalf uur onkruid moet wieden, heeft het niet makkelijk. Van Rooijen keerde aan het eind van de dag dan ook uitgeput in het kamp terug. Hierbij kwam nog de zware lichamelijke (en geestelijke) klap die hij in de Goede Week van 1942 te verwerken hadden gekregen. Bij een Poolse priester was illegaal geld gevonden, en daar moesten de barakken 28 en 30 voor boeten. De gevangenen hebben toen van Palmzondag tot en met Tweede Paasdag (29 maart - 6 april) voor straf elke dag de hele dag over de appelplaats moeten marcheren onder het zingen van SS-liederen. Ongeveer zestig mannen die te zwak waren, waaronder pastoor Galama, hebben toen de hele dag op de appelplaats moeten staan. Het was koud, met regen en wind, zodat deze straf een ware aanslag was op de gezondheid van allen.

IN MEMORIAM

BIDT VOOR DE ZIEL VAN ZALIGER
den Weleerwaarden Heer

MARINUS ADRIANUS VAN ROOIJEN

geboren te Houten (U) . . . . . 21 Oct. 1897

Priester gewijd . . . . . 15 Aug. 1924

Kapelaan te Beltrum 12 Sept. 1924 - 23 Aug. 1927

Kapelaan te Keijenburg 23 Aug. 1927 - 13 Jan. 1933

Assistent te 's-Heerenberg 13 Jan. 1933-7 Oct. 1933

Kapelaan te 's-Heerenberg 7 Oct. 1933-16 Juni 1942

In de vrede van Christus
overleden te Dachau (Beieren) . 16 Juni 1942

Hij was een eenvoudig en oprecht man, vol christelijke levensblijheid, een godvruchtig priester en een stoere werker in 's Heren wijngaard. Hij liet zich voor geen moeite of lijden afschrikken. In een van zijn brieven (5 Oct. 1941) schreef hij: „Het lijden van deze tijd weegt niet op tegen de toekomstige heerlijkheid“.

Zijn priesterleven, lijden en dood is de verkondiging van de bede uit het Gebed des Heren: „Uw Naam worde geheiligt“.

Zelig zijt ge, zo gij om Christus' naam smaad ondergaat, want dan rust op u de geest der glorie, de geest van God. 1 Petr. 4, 14

Zoet Hart van Jezus, wees mijn heil.
(300 d. afl.)

Hij ruste in de vrede van Christus.

Drukkerij Velthousz & Zn., 's-Heerenberg.

Op het laatst kon kapelaan Van Rooijen gewoon niet meer. Hij kreeg van een medegevangene de raad bij het appèl zogenaamd bewusteloos neer te vallen, zodat hij naar de ziekenbarak gebracht kon worden. Hij deed dit en werd door vier medegevangenen weggedragen, maar vlak bij de ziekenbarak wilde hij toch weer zelf lopen. Hij werd niet toegelaten, want "als alle zwakken moesten worden opgenomen, konden we het hele kamp wel opnemen", werd hem gezegd. Hij kreeg nog een trap na om sneller te verdwijnen.

Een paar dagen later is hij écht bewusteloos neergevallen. Hij werd naar de ziekenbarak gebracht en overleed kort na binnenkomst. Dat was op 16 juni 1942. Een Nederlandse priester heeft hem nog de absolutie kunnen geven (vergifenis van zonden). Een andere Nederlander was bij het crematorium aan het werk toen Van Rooijens lichaam daar aankwam. Die heeft in stilte alle gebeden voor de overledene gebeden en gezongen die hij uit zijn hoofd kende. Op die manier heeft kapelaan Van Rooijen toch nog enigszins een christelijke begrafenis gehad.

Nog geen twee weken later wisten zijn parochianen van zijn dood, want op 26 juni werd pater Wouters bij de *Sicherheitsdienst* in Arnhem ontboden. Daar werd hem het volgende telegram voorgelezen: *Kaplan Van Rooyen ist am 16 Juni um 9 Uhr an Versagen von Herz und Kreislauf bei Darmkatarrh gestorben*. Daarna werd hem de tekst van het overlijdenstelegram van pastoor Galama voorgelezen.

Aan pater Wouters viel toen de zware taak toe het nieuws over te brengen aan de gemeenschap in 's-Heerenberg en de rest van Bergh. Op zondag 28 juni heeft hij het nieuws vanaf de preekstoel bekend gemaakt. In het parochiedagboek staat: *Het is alsof de muren der Kerk in elkaar schuiven. Een waar gejammer, een lange snikrilling stijgt op uit de dichtbezette banken. Nu weten het de mensen*. Op 30 juni werd er een requiemmis voor de twee overledenen gelezen. Opnieuw was de kerk overvol.

Oorlogsmonument te 's-Heerenberg met aan de rechterkant een plaquette van pastoor Galama en aan de linkerkant van Marinus van Rooijen.

Ter nagedachtenis

Kapelaan Van Rooijens as ligt nu begraven op het Nederlandse ereveld in Frankfurt am Main, in graf 6 van de eerste rij van vak H. Dit ereveld is onderdeel van het *Waldfriedhof* in het stadsdeel Frankfurt-Oberrad. Er liggen 756 Nederlanders begraven, die in Zuid-Duitsland zijn omgekomen. Ook staat zijn naam in de *Erelijst van gevallen 1940-1945*.

Toen na de oorlog de *Rooms-Katholieke Berghse Voetbalvereniging* (RKBVV) werd heropgericht, werd de naam op voorstel van pastoor Horsthuis veranderd in MvR: *Marinus van Rooijen*.

Achter in de Pancratiuskerk in 's-Heerenberg is een permanente kleine expositie gewijd aan de omgekomen kapelaan Van Rooijen en zijn pastoor Galama. Deze kapel is vijftig jaar na hun overlijden, op 28 juni 1992, ingewijd door de aartsbischof van Utrecht, kardinaal Simonis.

Al in 1946 werd het eerste monument ter herinnering aan Van Rooijen en Galama onthuld. Het is een glas-in-loodraam in de St. Jan de Doperkerk in Kilder, dat zich bevindt aan de zuidkant naast de toren. Het is een van de tien ramen die dat jaar werden onthuld ter gelegenheid van het zilveren priesterfeest van de Kilderse pastoor Van Weerdenburg.

Rekken, augustus 2014

Henk Sieben

Bronnen:

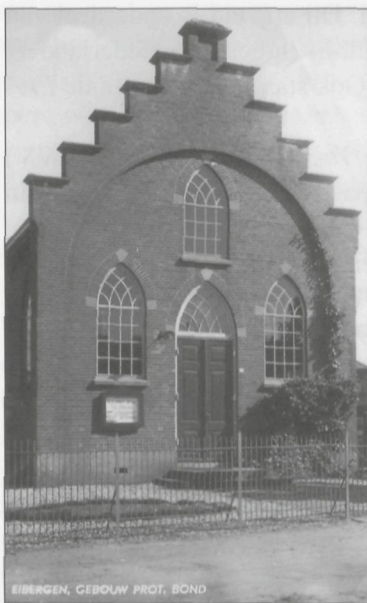
W. Ramaekers o.s.b. *Martelaren van 's-Heerenberg*, 1988.

Old Nijs 1986, nr. 3 [pag. 13-18] en nr. 32 [pag. 40 - 46]

Wikipedia

Met dank aan Jan Kok en Henny van Doorn.

125 jaar Nederlandse Protestantenbond in Eibergen

Kerkgeschiedenis in het kort

Toen in het jaar 785 van onze jaartelling Keizer Karel de Grote, na 30 jaar strijd, definitief had afgerekend met de heidense Saksische Koning Widukind stelde hij het volk voor de keus: dopen of de dood. Van degenen die de lange strijd hadden overleefd zal het merendeel voor de doop en daarmee het Christendom gekozen hebben. Het zou nog tot 795 duren voordat Ludgerus ook het oosten van Nederland liet kerstenen en daar het Christendom doordrong. Deze Ludgerus zou de eerste Bisschop van Munster worden. Het kerkspel Eibergen wordt pas in 1246 voor het eerst vermeld. Enkele eeuwen later zou de Tachtigjarige Oorlog tegen de Spaanse overheersers ook in Eibergen op kerkelijk gebied zijn weerslag vinden. Tot 1616 was de rooms katholieke Oude Mattheüs de enige kerk van Eibergen. In dat jaar

deed hun priester Becking 's morgens nog de Heilige Mis, terwijl hij 's middags in Neede voorging als dominee van de nieuwe leer. In datzelfde jaar ging de Oude Mattheüs van Eibergen ook de nieuwe leer verkondigen en trad ze toe tot de Nederduits Gereformeerde Kerk. Deze kerk die zich pas veel later de Nederlandse Hervormde Kerk noemde, was een staatskerk. Vrijheid van godsdienst was er niet. Degenen die het geloof van hun voorvaderen trouw bleven moesten in het geheim hun missen houden, zoals bij Erve Wissink-Hulshof in de buurtschap Zwolle en bij Scholte Vaarwerk in Olden Eibergen. Velen gingen ook langs de huidige Kerkdijk in Hupsel lopend naar de mis in het Duitse Zwillbrock, waar men wel openbaar kon uitkomen voor het geloof.

De staatskerk werd bekostigd door de staat. Erflaters hadden daarom vaak geen zin om hun bezittingen aan de kerk te schenken, immers ze zouden dan bij de staat terecht komen. Met het achterdeurtje om hun erfdeel dan maar aan de diaconie te geven, ontkwam de kerk aan haar afdracht aan het rijk. Volgens zeggen is daardoor de Eibergse diaconie tot op de dag van vandaag nog steeds rijk aan onroerende goederen (landertijen).

In 1795 toen stadhouder Willem V naar Engeland vluchtte en de Fransen werden binnengehaald onder het mom van "vrijheid, gelijkheid en broederschap", veranderde opnieuw heel veel. Het roomse geloof was niet langer verboden. Pastoor Knicking zou in 1795 weer de eerste voorganger worden van de rooms katholieke kerk (de Heilige Mattheüs). Het kerkhuis stond aan de linkerkant van de Weemerdijk, waar nu de Eibergse apotheek is.

De oude kerken die na de Reformatie vrijwel allemaal in protestantse handen waren gekomen, werden in sommige plaatsen door Koning Lodewijk Napoleon aan de Katholieken. Nu er vrijheid van Godsdienst was en de staat zich officieel niet meer met kerk en geloof bemoeide, kwam er een eind aan eenheid. In de 19^e eeuw ontstonden steeds meer verschillende inzichten van geloofsbeleving in de Nederland Hervormde Kerk van Eibergen. Zo was er in 1834 de 'Afscheiding' en in 1886 de 'Doleantie'. Daaruit ontstond de Gereformeerde Kerk. De gereformeerden vonden de Hervormde Kerk niet 'rechtzinnig' genoeg. In Eibergen gingen maar heel weinig mensen over gingen naar de Gereformeerde Kerk. Deze kerkgemeenschap werd enorm versterkt door import van buiten ons dorp. De gereformeerden hielden eerst samenkomsten bij schoenmaker Rhebergen en bij Hemsink in Rekken. Aanvankelijk werden er leesdiensten gehouden en bouwden men een kleine kerk in Rekken op grond van Te Raa-Hemsink. In 1901 kon aan de Hemstea, in de buurt van 't Walshuysken, de Mooskarke in gebruik worden genomen. In 1930 bouwden de gereformeerden op dezelfde plaats een grotere kerk die tot 2007 onderdak bood aan de gelovigen. Vanaf die tijd zijn de Nederlands Hervormde Kerk en de Gereformeerde Kerk van Eibergen-Rekken opgegaan in de Protestantse Kerk Nederland en heeft de kerk aan de Hemstea een andere bestemming gekregen. Aan de andere kant van het spectrum van geloofsovertuigingen kwamen de 'vrijzinnigen' in beweging. Zij richtten in 1889 de afdeling Eibergen van de Nederlandse Protestantenvbond op.

Ten Cate orthodox, Prakke vrijzinnig

Twee fabrikantenfamilies streden in Eibergen om de macht binnen de kerk. De familie Ten Cate van de stoomblekerij was de orthodoxe grondslag toegedaan. De andere grootmacht van het dorp, de familie Prakke van de leerlooierij en de pickerfabriek vertegenwoordigde meer de vrijzinnige inslag binnen de Hervormde Kerk. Nu moet eerlijk gezegd worden dat in die tijd de mensen die wat meer geletterd waren, zoals Prakke, Ter Braak (notaris), Huender en Ledeboer vrijzinniger waren ingesteld dan de Eibergse boeren bevolking. Van de arbeiders uit het dorp die in vrij grote getale bij de beide industriële werkten werd verwacht dat ze achter hun baas stonden. Niet alleen kerkelijk, maar ook politiek was er een kloof tussen de beide grote Eibergse werkgevers. Zo waren de Prakke's liberaal (VVD) en de Ten Cate's confessioneel (AR en CHU), partijen die in de gemeenteraad goed samengingen). De familie Prakke zweerde bij de openbare school. Op hun boerderij Vunderink mochten de kinderen die naar de school op de huidige Brink gingen dan ook jaarlijks hun schoolfeest vieren. De traktaties waren voor rekening van Prakke. Ten Cate liet op eigen grond de eerste Christelijke school van Eibergen (Willem Sluiterschool) bouwen en had een grote vinger in de pap bij het bestuur. Deze Willem Sluiterschool stond aan de Grotestraat naast de villa van Ten Cate.

Nederlandse Protestantenbond, afdeling Eibergen

Op 1 november 1889 werd door 61 mensen besloten tot het oprichten van de vrijzinnige Nederlandse Protestantenbond in Eibergen. H. Prakke werd de voorzitter, G.E.H. ter Braak ondervoorzitter, H.A. Huender secretaris en G.J. Lenderink penningmeester, met E. Koeslag als gewoon bestuurslid zonder functie. De Nederlandse Protestantenbond is een vereniging en geen kerkgemeenschap. Meerdere leden van de bond waren dan ook nog gewoon lid van de Hervormde Kerk.

De afdeling Eibergen kende reglementen die de grondslag waren van de vereniging. In de eerste plaats stelde de bond zich ten doel mede te werken om de vrije ontwikkeling van het Godsdienstig leven en dit te bevorderen, zowel binnen als buiten de kring van de kerkgenootschappen. Men moest 18 jaar zijn om lid te kunnen worden van de afdeling en men moest aan het gestelde doel willen meewerken. Het bestuur bestaat uit vijf leden, de taken worden onderling verdeeld en elke vijf jaar is men aftredend. De contributie die voor 1 oktober betaald moet zijn bedraagt 50 cent, waarvan de helft afdracht aan de algemene kas. Daarnaast zijn vrijwillige bijdragen zeer welkom. Elk jaar wordt zeker één keer een jaarvergadering gehouden, voorts zo vaak als het bestuur dat nodig acht of ten minste 5 leden daar schriftelijk om vragen met opgaaf van redenen. Deze reglementen traden in werking nadat de landelijke bond haar goedkeuring had verleend.

De eerste lezing werd gehouden in de bewaarschool aan de Grotestraat, waar Prakke zich voor 100 gulden mede oprichter van maakte. Die bijdrage was in die tijd een groot bedrag. Prakke stelde één voorwaarde: De Ten Cate's zouden eenzelfde bedrag doneren. De school was officieel eigendom van de vereniging *Maatschappij tot nut van 't algemeen*.

Voor de eerste bijeenkomst werd uitgenodigd Stenvert Kroese predikant te Enschede. E. Ulenbelt was de bode die de contributie en uitgaven bijhield. Vanaf 1890 besloot men één keer per maand een dienst te houden, die vanaf 1903 plaats vond in Hotel De Kroon van Berendsen, naast villa D'Overkant van de familie Prakke. Die diensten vonden op een avond door de week plaats, immers men had geen eigen voorganger en de vrijzinnige predikanten die kwamen spreken moesten meestal van ver komen zoals uit Meppel, Haastrecht, Utrecht en Deventer. De verbindingen waren destijds nog niet best en de voorganger trok er vaak twee da-

*J. Prakke
1e voorzitter in 1889.*

*Notaris G.E.H. ter Braak
2e voorzitter in 1889.*

gen voor uit. De treinkosten kwamen voor rekening van de bond alsmede de gage van drie gulden (later tien gulden) voor de dominee.

Kerkgebouw

Langzaam begon de gedachte terrein te winnen om een eigen gebouw in bezit te hebben. Dat was niet zo eenvoudig want het ledental steeg slechts met mate. Zo telde de vereniging 70 leden toen in 1905 werd besloten tot het oprichten van een eigen gebouw. Er werd een commissie tot voorbereiding in het leven geroepen. De aankoop van de grond aan de Kerkstraat naast 'de tien geboden' (woningen van de diaconie, ook wel 't Spieker genoemd) bedroeg f 600. De bouwkosten f 1917. De stenen en pannen f 808 en de architect f 110. Een ijzeren hek kostte f 100. Daarnaast waren er nog wat kleine kosten, samen een bedrag vormend van f 3640,20. Het interieur vergde een kostenpost van f 329,80 o.a. voor 100 stoelen, 2 kachels, lampen etc. Mevr. Prakke-Luyten schonk f 600 voor de kosten van de grond, een gulle geveer gaf 100 gulden voor het hekwerk. Later werd het orgel geschonken door mevr. Prakke - Olie. Om de kerk verder te bekostigen werden renteloze aandelen uitgegeven en droegen de leden bij met giften.

Op 17 december 1915 kan de kerk van de Ned. Prot. Bond. geopend worden. Na bode Ulenbelt wordt nu H. Nijland de eerste koster. Hij zal door meerderen gevolgd worden, zoals G. ter Beek, H. ten Pas, A. Veldink, G. ter Haar, H. Abbink. Daarna deden meerdere vrijwilligers dienst als koster, zoals Joh. Rhebergen en F. Veldink. Op dit moment zet Joop Rietman zich regelmatig in als voorbereider van de diensten. Aanvankelijk verdiende de koster 60 cent per dienst en kreeg hij 40 cent als hij boodschappen moest aanzeggen. De koster moest o.a. zorgen dat

elke maandagmorgen het bord voor de kerk in orde werd gemaakt. Hij moest stof afnemen en schoonmaken, evenals het onderhoud van de omliggende grond en het stoken van de kachels.

Kerkelijk leven

Men kon aanvankelijk geen eigen predikant beroepen. Er werd een beroep gedaan op ds. J. van Krieken uit Haaksbergen, om tegen een vergoeding van f 150 les te geven aan catechisanten. De Hervormde Kerk van Haaksbergen was vrijzinnig, daar zouden ook de kinderen van de bond gedoopt worden alsmede de aanneming en bevestiging van nieuwe leden plaats vinden. Later ging men naar Neede om zich te laten dopen en bevestigen. Ds. Van Krieken ging ook met regelmaat voor in de diensten in Eibergen. De zondagschool van de Nederlandse Protestantenvond werd vanaf 1907 in het leven geroepen door mevrouw Ter Braak-Huizenga. Er werden twee klassen gevormd. De jongste kinderen van 6-10 jaar werden door het zingen van geestelijke liederen en het vertellen van verhalen bezig gehouden. De dames Huender en Ter Braak-Huizenga (vrouw van 'den olden dokter') gaven les op de zondagschool en mevrouw Ter Braak-Prakke (beter bekend als mevrouw Betsie) studeerde met de kinderen elk jaar weer nieuwe kerstliedjes in. Aan de jeugd tot 13 jaar werden vooral lessen in Bijbelse geschiedenis gegeven. Vanaf 1924 komt het jeugd- en jongerenwerk ook binnen de Eibergse bond van de grond. De jongste groep noemt zich 'het bosvolkje'. Dan komt de groep die zich 'de vrije vogels' noemt, gevolgd door 'de jongeren gemeenschap'. De oudste jeugd noemt zich de V.C.J.B. (Vrijzinnig Christelijk Jongeren Verbond). De V.C.J.B. houdt vooral in de wintermaanden vaak interessante lezingen en nodigt daarvoor landelijk bekende sprekers uit. Bekend in die tijd waren de Pinksterconferenties, pico's genaamd. Op de boerderij van de familie Kersjes (Rekkense Binnenweg) waren vroeger vaker bijeenkomsten en werden ook zomerkampen georganiseerd.

Eibergen, Kerkstraat met Geb. Ned. Prot. Bond

Uitbreiding

De actieve leden van de bond in Eibergen menen al in 1924 dat de kerk te klein is voor alle activiteiten, als zondagschool, catechisatie, jeugdverenigingen en zangkoor. Er werd besloten de kerk uit te breiden met een bestuurskamer, keuken en toilet. In 1927 komt er zelfs een torentje op de kerk, er komt een balkon met zitplaatsen, waar ook het orgel dat geschonken wordt door de heer en mevrouw Prakke-Olie komt te staan. Tot heden heeft de bond zeker 8 organisten gehad. De eerste was mevrouw B. ter Braak-Prakke, vervolgens W.M. Treffers, M. G. de Keuning, B. Ledeboer, mevrouw A. Leppink, A. Koier en H. Blumink. Thans is A.J. ten Bergen de organist als er diensten worden gehouden.

B. Ledeboer, organist in 1954.

De eerste predikanten

In 1934 was de tijd rijp dat men zelf een predikant beriep. Dat was H. Mengerink uit Haaksbergen. Hij werd in het ambt bevestigd door ds. Ter Braak uit Lobith. Mengerink heeft lang gewoond bij het huis van kleermaker Te Nijenhuis aan de Grotestraat, later woonde hij in het pand van dokter Ter Braak, waar nu de bibliotheek is. In de oorlog woonde hij aan de Wilhelmweg en vergezelde hij de

1939. Gouden jubileum. Staand v.l.n.r.: R. Veldink, Jan Prakke, J.W. Hageman. Zittend: W. M. Treffers. Ds.H. Mengerink. F. Duhoux. G. A. Jansen en Mw. B. ter Braak-Prakke.

Eibergse mannen die moesten spitten in Vreden. In 1937 richtte mevrouw Mengerink de vrouwengroep Odith op (Ons Doel is Helpen). Ze breiden, haakten etc. en verkochten hun handenarbeid eens per twee jaar op een bazar. Het geld werd besteed aan goede doelen. H. Mengerink die pas later de titel dominee mocht voeren was erg gezien in het dorp. In zijn tijd nam het ledenaantal dan ook toe tot 270. In 1939 viert de Protestantenvond in Eibergen haar gouden jubileum. Het bestuur bestond toen uit F. Duhoux, voorzitter, G.A. Jansen, secretaris, W.M. Treffers penningmeester, R. Veldink (de fietsenmaker), J.E. Prakke, J.W. Hageman (de man van het verzet, die door de Duitsers werd vermoord) en mevrouw Ter Braak-Prakke, leden.

In 1949 vertrekt de voorganger H. Mengerink als predikant naar Kampen. Hij wordt opgevolgd door R. Hoekstra uit Friesland. Ook Hoekstra deed verdere studie theologie en werd dominee. In de tijd van Hoekstra heeft de bond in Eibergen gebloeid en toen hij in 1964 naar Almelo vertrok liet hij een gezonde gemeente achter die bol stond van de activiteiten. De Nederlandse Protestantenvond was een zichtbare vereniging geworden die de doelstellingen van de bond uitdroeg met de volgende woorden:

De Protestantenvond is geen kerk, maar een open geloofsgemeenschap voor mensen die al of niet bij een kerk zijn aangesloten. Zij draagt het geloof uit in de vrijzinnige geest, nauw verbonden met het humanisme en wil een bijdrage leveren aan het innerlijk leven van de moderne mens. De Protestantenvond wil in religieuze gemeenschap het evangelie ervaren als een inspiratie bron van geloof. Leden van de gemeenschap erkennen dat de waarheid dynamisch is en dogma's en leer-tucht niet aanvaardbaar zijn. De bond voelt zich verbonden met mensen die zich Christenen noemen zonder daarbij exclusief Christelijk of kerkelijk te willen zijn.

Een nieuwe zuil

Met de groei en bloei van de Protestantenvond is ook een nieuwe zuil ontstaan. Kees Prakke, die al langer dan 50 jaar in Canada woont, maar zich sterk interesseert voor het dorp waar hij geboren is, draagt de NPB nog steeds een warm hart toe. Hij vertelt ondermeer het volgende: 'Mijn vader was Jan Prakke, één van de firmanten van de leerlooierij, de drijfriemen- en pickerfabriek. Mijn moeder kocht enkel vlees bij slager Burbank terwijl slager Wagemakers onze naaste buur was, maar ja die was rooms katholiek. Werd er een nieuwe fiets gekocht of moest er een reparatie aan verricht worden dan ging je naar fietsenmaker Veldink, want die behoorde tot onze geloofsgemeenschap'.

Predikanten en opknapbeurten volgen elkaar op

Als in 1964 Hoekstra naar Almelo verkast komt J. Aaij als voorganger naar Eibergen en zal hier vijf jaar dienst doen. Ook Aaij zal pas na zijn Eibergse periode de titel dominee krijgen. Hierna kwam ds. P. van Ouwerkerk vanuit Brielle naar Ei-

Ds. P. van Ouwerkerk.

bergen als voorganger. In zijn tijd onderging de kerk een grote opknapbeurt, er komt een nieuw orgel en er komt een kroonluchter. In 1978 komt ds. N. van der Wal vanuit het westen zich vestigen in Zelhem en hij zal meerdere bondskerken bedienen, zoals Zelhem, Dinxperlo en Eibergen. Zijn herderschap zal maar vier jaar zijn en zijn opvolger is Da. N. Klaassen die in Enschede woont en ook doopsgezinde gemeentes van Hengelo- Enschede en een bejaardenhuis onder haar hoede heeft.

Twee jaar voor het 100-jarig jubileum in 1989 krijgt het kerkje nog weer eens een grondige opknapbeurt. Door giften van de leden wordt een nieuw Johannes orgel aangeschaft. Alle verenigingen die binnen de bond werkzaam zijn leveren hun bijdrage en de stoelenfabrikant A.J. Groot Landerweer zorgt voor nieuw meubilair. Het 100- jarig jubileum wordt gevierd met een buitendag op 28 mei, een lezing op 23 oktober door prof. dr. P. Dullemeijer over het conciliair proces en op 5 november een herdenkingsdienst en openbare receptie in de kerk.

Van 1988 tot 1993 is ds. J.W. Wery uit Rotterdam voorganger. In zijn tijd wordt het vrijzinnige geloof gestalte gegeven door wat nu nog steeds op het affiche van diensten staat zoals dat jaarlijks door de bond verspreid wordt.

Wat is vrijzinnigheid? Geloven op grond van persoonlijke ervaring, vanuit het hart. Geloven op grond van vrijheid van denken en persoonlijke verantwoordelijkheid. Geloven met een kritisch oog naar traditie en kerk. Geloven met openheid en tolerantie naar andere Godsdiensten en culturen. Geloven met openheid voor historisch kritisch Bijbelonderzoek.

Het met elkaar in openheid en gelijkwaardigheid delen van ervaringen, dat gebeurt o.a. in de kerk diensten waar mensen van verschillende signatuur in voorgaan, zoals de bekende theoloog en communicatiewetenschapper prof. dr. Anne van der Meijden, die de Bijbel in het Twents vertaalde. Maar ook Eibergse jongens die het tot predikant hebben geschopt zoals Rob Basten en Derk Floors. Zij verzorgen jaarlijks een dienst in de kerk. Ook na ds. J.W. Wery krijgt de NPB weer nieuwe predikanten. Van 1993-1997 is dat ds. A. Schoneveld. Van 1997-2003 mevr. J.M. van Campen. Vervolgens zet van 2004-2009 mevr. N. Hengeveld haar beste been-tje voor, ze wordt opgevolgd tot 2012 door mevr. M. van Zetten. Deze kon na vele jaren de herkomst van het beeld dat de kerk al jaren siert ophelderen. Zij was op vakantie in Denemarken en trof daar hetzelfde Christusbeeld dat onze kerk siert. Het origineel is in 1839 gemaakt door Bertel Thorvaldsen (1770-1844). In Eibergen mogen we blij zijn met deze fraaie reproductie.

Het pastoraat wordt momenteel verzorgd door emeritus predikant ds. J. Hazeleger. Het bestuur bestaat thans uit Hidde Ras, voorzitter, Hannie ten Elshof-Groot Lan-

Een foto tijdens het 100 jarig bestaan van het bestuur.

*Staannd v.l.n.r.: F. Veldink. G. ten Bergen-Groot Landeweer. H. Bennink.
R. Geerdink-Altena. G. Bollen. Zittend v.l.n.r.: B. Meulenkamp en
Mw. Visser- Tjeenk Willink.*

deweer, penningmeester, Diny Rietman, secretaresse en Betsie Simmelink-Meddeler, lid. Zij trachten het vrijzinnige geloofsgeluid van de NPB jaarlijks in een dertig tal diensten en samenkomsten tot uiting te brengen. Drie keer per jaar wordt het informatiebulletin *Lichtvenster* uitgebracht.

Ten slotte

In 52 jaar tijd tussen 1934 en 1986 zijn er 388 leden van de NPB overleden. Toch hield in die periode het aantal leden aardig stand door aanwas van nieuwe en ingekomen leden.

Zoals in vrijwel alle kerkgemeenschappen in Nederland, is ook bij de NPB het aantal leden sterk afgenomen, evenals het kerk bezoek. Het aantal leden is met een getal rond de vijftig kleiner dan bij de oprichting 125 jaar geleden. Maar de vereniging telt nog wel een tiental vrienden, dat jaarlijks een donatie geeft.

De Protestantenvbond zou je, na de afschuwelijke moorden op Charlie Hebdo in januari van dit jaar, een enorme toestroom van nieuwe leden toewensen. Wat zou de wereld er anders uitzien wanneer mensen hun eigen geloof niet meer zouden gebruiken om elkaar te veroordelen maar als een inspiratiebron om met elkaar te werken aan een betere wereld. Het klinkt erg idealistisch maar de boodschap die de Protestantenvbond uitdraagt is in het huidige tijdsgewricht uitermate actueel.

De schouw in de kerk wordt al decennia lang gesierd met de volgende tekst:

*Verbonden met allen die van goede wille zijn,
Gedragen door Hoger kracht,
Geroepen tot vernieuwing van de wereld en ons leven,
willen wij God met al onze krachten dienen.*

Hupsel, oktober 2014

Henk ter Agter

Bronnen:

Hendrik Odink, *Kostgangers van Onze Lieve Heer*, bewerkt door E. H. Wesselink

E.H. Wesselink, *Geschiedenis van de oude St. Mattheus van Eibergen*, HKE 2000

B. Meulenkamp, *Honderd jaar N.P.B.*

Archief Nederland Hervormde Kerk

Foto's komen uit het archief van de N.P.B.

Informanten:

Kees Prakke, Ancaster Ontario, Canada.

Hannie ten Elshof - Groot Landeweer, J.W. Hagemanstraat

Gerrie ten Bergen - Groot Landeweer, Kleine Hemstea

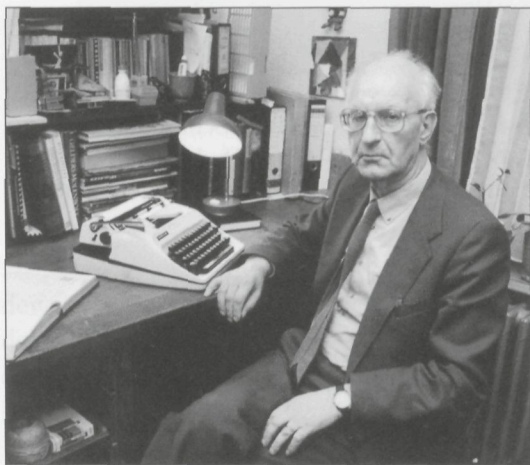
Familie Rietman, voormalige groente en fruit winkel aan de J.W. Hagemanstraat

Het bestuur in 2015. V.l.n.r.: Jan Hazeleger, Hannie ten Elshof, Hidde Ras, Betsy Simmelink, Jan Meerdink en Diny Rietman.

Vetes en vrijages, wolven en wieven

"Eeuwenlang is er daar gevochten dat de stukken eraf vlogen, dus niet voor niks heet het daar Krakeelsweg. Het gebied lag namelijk net op de grens van de marken Haaksbergen en Langelo bij Rekken en niemand wist precies van wie het land was. De boeren betwistten elkaar daar het recht van 'schadden maaïen'. Een schadde is een plag veen die onder meer gebruikt werd bij de bemesting van de grond en aangezien de landbouwgrond daar nu niet van de beste kwaliteit was, was bemesting broodnodig. Ze sloegen elkaar letterlijk met de schadden om de oren", zegt hij grinnikend. "In 1846 ongeveer werd er op deze Twist, zoals het ook wel genoemd werd, een steenoven gezet door Dievelaar uit Haaksbergen. Toen die in 1886 weer afgebroken werd bleek dat dit gebied nooit in kaart was gebracht. Dat gebeurde alsnog en de grens bleek precies door het woonhuis van de steenbaas te lopen."

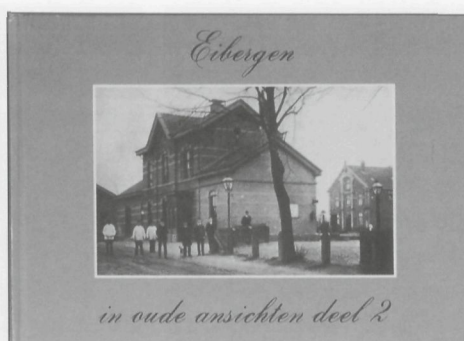
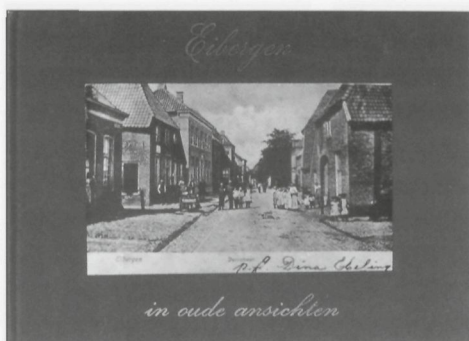

De heer F.J. de Leeuw.

De heer F.J. de Leeuw, die me dit vertelde, weet nog veel meer soortgelijke verhalen over Eibergse straatnamen. Hoewel hij geen Eibergenaar van geboorte is, hij komt uit Tilburg, is hij zeer geïnteresseerd in de historie van Eibergen en op zijn bureau staan bijna dertig fotoalbums met oude foto's en ansichten, krantenknipsels, kaarten en publicaties, die alle betrekking hebben op Eibergen van vroeger en nu. In een oude muurkast, waarin een fonteintje bijna helemaal wegvalt tussen ordners, dozen en

verzamelmappen, heeft hij een keurig privé-archief staan waar alle gegevens genummerd en gerangschikt voor het grijpen staan. In 1939 kwam hij als gemeente-ambtenaar naar Eibergen en daar ontmoette hij de historievorser Hendrik Odink, voor wie hij een enorme bewondering heeft. "Die man had een geheugen als een ijzeren pot", zegt hij, "en hij was niet zo gauw tevreden, alle archieven onderwierp hij aan een nauwkeurige inspectie; hij deinsde er zelfs niet voor terug om ook de Munsterse archieven tevoorschijn te halen om erachter te komen hoe bepaalde dingen in z'n werk waren gegaan. Bovendien was het een ontzettend aardige man en door hem kreeg ik ook steeds meer interesse in de geschiedenis van Eibergen." Inmiddels zijn twee boekjes met oude foto's en ansichtkaarten van Eibergen verschenen, waarvoor de heer De Leeuw de foto-onderschriften verzorgde en de heer W.J. Heinen, geboren en getogen in Eibergen, de reproducties voor zijn rekening

nam. De boekjes zijn beide verschenen in de reeks 'In oude ansichten'.

Een deel van de historie van Eibergen, dat al in de Middeleeuwen op kaarten voorkomt als 'de Stadt Eijbergen', is terug te vinden in de namen van straten, zowel binnen als buiten de bebouwde kom. "Veel straten zijn genoemd naar personen of boerderijen", vertelt de heer De Leeuw. "Kluiversgang bijvoorbeeld, de naam Kluivers komt ook nu nog voor, verder de Menno ter Braakstraat, naar de schrijver, de Willem Sluyterstraat naar de dominee/dichter uit de zeventiende eeuw, het Hendrik Odinkplein en de J.W. Hagemanstraat naar de in de oorlog gefusilleerde verzetstrijder. Deze namen geven weinig problemen, anders is het met namen als Hofvennestraat of Schôppensteastraat. Daarvoor moet je iets van de geschiedenis weten. Eibergen heeft lange tijd behoord tot de Heerlijkheid Borculo en op de plaats van de Hofvennestraat werd vroeger in dit veengebied turf gestoken voor het Hof van Borculo. Ook de Schôppensteastraat heeft te maken met turfsteken. In de schuppe of schôppe werd het turf gedroogd. Aan de Vrijersmaat, die daar ook in de buurt ligt, zit ook een historie verbonden. Als een jongen kennis had aan een meisje, ging hij 's nachts naar de Vrijersmaat, damde een perceeltje af, bouwde er een hutje op en als er dan rook uit de schoorsteen kwam, mocht hij zich eigenaar van dat stukje grond noemen. Maar al dat werk moest wel in één nacht verzet worden."

Tijdens het gesprek blijkt dat er opvallend veel benamingen zijn voor slechte en moerassige grond; mors, broek, slat, maat. Ze zijn terug te vinden in de straatnamen Warfslatweg, Rode Slatweg, de Mors, Leugemorsweg, de Maat en Rammelbroeksweg. Onlangs kwam de heer De Leeuw in één van de nagelaten werken van Hendrik Odink de uitdrukking tegen: van de mors in 't brende, hetgeen zoveel betekent als 'van de regen in de drup'. Was een mors dus al een onvruchtbaar stuk land, een brendeke was zo mogelijk nog erger. 't Brendeke ligt vlak buiten Eibergen, richting Holterhoek. Gaat men nog verder naar Holterhoek, dan ligt daar tussen weilanden en boerderijen, de Kantoordijk. "Als je die weg volgt", zegt de heer De Leeuw, "dan kom je uit bij de grens en het douanekantoor. Ook daar in de buurt ligt de Noachweg. Die is genoemd naar een oud vrouwtje, Jenneken Noach, dat daar helemaal alleen leefde en op een dag, tijdens een heel strenge

winter, daar in alle eenzaamheid is overleden. Ook in Holterhoek, vlakbij een oud zondagsschoolgebouwtje, liggen de Pannekoeksbulten, de plaats waar de schaddenmaaiers hun middagmaal bestaande uit pannenkoeken aten.”

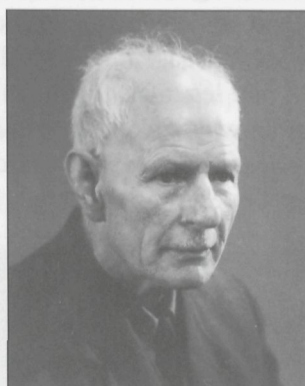
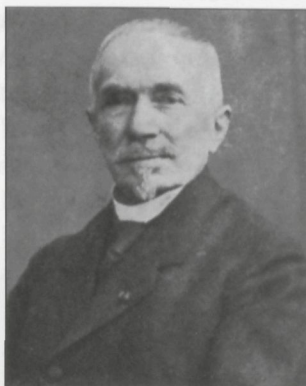
In de buurtschap Hupsel, richting Groenlo, ligt de Wolvenkamerweg. “Ja, wolven waren hier vroeger ook”, aldus de heer De Leeuw, “en zelfs in die mate dat de boeren er flink veel schade van ondervonden. Ze mochten ze afschieten en kregen een premie voor elk afgeschoten dier. De vrouwtjes werden het best betaald”, zegt hij droogjes. “Wat dat ‘kamer’ betekent weet ik niet. Ik kan er wel iets bij verzinnen, maar dat doe ik niet want het is misschien wel helemaal fout.”

Iets meer naar het westen loopt de Deventer Kunstweg, een tamelijk rechte verbindingsweg tussen Groenlo en Borculo. “Die weg”, weet de heer De Leeuw, “is hoofdzakelijk betaald door zakenlui uit Deventer. Van oorsprong was het een oude hessenweg die vanuit Duitsland naar Deventer liep. Om het handelsverkeer op Deventer te stimuleren legde men deze weg aan, met op de route de Lebbenbrugge, waar menig marskramer met stoffen of aardewerk een onderdak vond.

Aan de andere kant van Eibergen, richting Rekken, ligt tegen de Duitse grens de Brekenweg. Ook hier is de betekenis van ‘breken’ onherbergzaam gebied. “Over de breken doen talloze verhalen de ronde”, aldus De Leeuw. ‘s Avonds en ‘s nachts werden er geestverschijningen waargenomen en onheilspellende geluiden gehoord. Die werden voortgebracht door de Heemannetjes, kleine kereltjes die in aarden kruiken woonden en huilden als wolven. Wee degene die zich ‘s nachts in de Breken waagde. Toch stonden daar twee kleine boerderijtjes, gebouwd tijdens de Krimoorlog en die dan ook ‘De Krim’ en ‘Sebastopol’ heetten.” Maar waarom gingen die mensen daar dan wonen als het er zo spookte?” vraag ik. Hij spreidt z’n armen en zegt: “Ja, ze moesten toch ergens wonen en de grond was daar gratis.”

Via ‘t Wievenveld in Mallum, waar ‘s nachts de witte wieven rondlopen en argeloze wandelaars de stuipen op het lijf jagen, komen we terecht in de nieuwbouwwijk ‘t Simmelink, waar op voorstel van B en W en goedgekeurd door de gemeenteraad, de straten namen hebben als Traland (moerassig gebied), Wenneker (boerderij), Hoogkamp (hooggelegen gebied), Reuvekamp en Niessinkkamp (eigennamen), Polbrug (brug over de Pollegötte), Kruiskamplaan (naar een groot kruisbeeld dat ooit stond op de kruising met de Ketterinksteeg) en Koningsbult.

In de vorige eeuw was het gebruikelijk om straten te vernoemen naar personen die voor de plaatselijke gemeenschap veel betekend hebben.

Over die Koningsbult vertelt de heer De Leeuw het volgende: “Op het Loo bij Mallum woonde een boer, Griesen, die twee zoons had. Eén van de twee kon op de ouderboerderij, de ander moest elders een bedrijf opzetten. Om uit te maken wie mocht blijven en wie moest vertrekken, organiseerde hij een wedstrijd in het koningsschieten. De verliezer vertrok naar het stuk grond dat nu Koningsbult heet.” Niemand weet precies hoe de naam Eibergen is ontstaan. De heer De Leeuw: “Eibergen zou vroeger Eckbergen’ genoemd zijn. Eck betekent eik. Waarschijnlijk zijn hier in lang vervlogen tijden veel eikenbossen geweest. De in het wapen van Eibergen voorkomende drie eieren zouden dus wel eens geen eieren kunnen zijn, maar eikels. Maar niemand weet het zeker en hoe zouden we daar nu nog achter kunnen komen?”

F.J. de Leeuw werkte vanaf september 1939 als ambtenaar bevolking en burgerlijke stand bij de gemeente Eibergen. In die hoedanigheid verstrekke hij tijdens de Tweede Wereldoorlog aan vele Eibergenaren een vals persoonsbewijs, zodat zij gevrijwaard bleven van deportatie naar Duitsland. Later was hij chef Interne Zaken.

Van zijn hand verschenen onder meer twee deeltjes van ‘Eibergen in oude ansichten’. De foto’s in deze boekjes kwamen uit de collectie van oud-drukker Wim Heinen. In 1985 publiceerde De Leeuw in eigen beheer het boekje ‘Mattheüskerk Eibergen 50 jaar’. Hij overleed op 24 juli 2000 op 83-jarige leeftijd.

Eibergen, november 1983 / januari 2015

Jansje van Dijk-Sijbrandij

't Wearglas is duftig op'elopen

De veurige keare bun ik met oeleu op de fietse naor Eibarge west. Maor met al den wind en raegen de leste tied is de fietse in de kaorloze blieven staon. Ie traedt oe zo wat te basten. Van rondkieken kump dan ook neet völle terechte.

Ik mot legen ak zegge dat ik neet in Eibarge bun ewest. Maor ja, ton heb ik neet völle wieter ekekken dan in 't glaesken bie Aaltje Wormeister. Daor heurden ik trouwens nog wal een aardig veurval en dat wil ik oeleu noo gerne vertellen. Ut geet over Anna en Derk.

De leu dreven manks nen betje de spot met Anna en Derk. An geld en good gin gebrek, maor aj zeet hoo ze laeft en veur 'n dag komt dan zol ie neet zeggen dat ze zo good in de slappe was zit. Derk hef 't machinebedrief al een zet geleden good verkoch. De kopers Slootman hebt der völle geld veur egeven. Dat is ok gin wonder want Derk kon ze een onmundige lieste met klanten laoten zeen en 'n order portefeuille wat um den drommel gin kattenpis was. Schold bie de banke hadden Derk en Anna neet en ton ze den zoeren appel van de belasting op hadden was der nog ne mooien cent over ebleven. Ne mooien cent, jao. Daor mos ie 't met Derk neet over hebben. Derk is ne gemeudelijken kaerl, maor begint met um neet aover de belasting. Aj ruzie met Derk wilt kriegien dan begint maor ens een vrom sociaal preutje met um. En dan moj vooral zeggen dat de regering zökke beste dinge dut met dat belastinggeld. "De belasting, de belasting!!! De belasting behandeld oet net ne leugen mel zak. Zo lange der nog maor een betje stof oet kump blieft ze der op an 't slaon". Zoo, daor kan de belasting 't met doon!

Noo Derk en Anna ut neet meer zo drok hebt met 't bedrief is 't er weer meer tied veur andere dinge. 's Aovonds zit Anna weer slagmaols achter de naejmechiene. En Derk hef de tied um naor de televisie te kieken. Ze hoeft zich neet meer drok te maken over al 't papierwark van de zaak. Jao, want dat deden ze toch meestal zelf. Mo'j oe ens oetrekkenen wat 't allemaole kost a'j der ne bookholder hebt zitten. Maor ja, dat is ewes. De gebroeders Slootman deden noo alles met ne compjoeter. Dee hadden 's aovonds wal wat anders te doon dan rekkeningen oetschrijven en de bookholding bieje holden.

Noo Derk meer veur de televisie zat was 't net of dat ding der meer meuje met kreeg. Manks begon 't beeld luk te knippen. Anna menen dat dat kwam deur 'n lesten storm. 'n Antenne was een betje lös ekommen en luk verschottten. Ut beeld was luk streperig en daor begon Derk een onmeundigen hekel an te kriegen. Derk had der kots ene sprokken den zich ne splinter niejen televisie had ekoch. Ene met ne afstandbediening. Dat is toch lefebrieje as ie van oet 'n gemakstool de televisie op 'n anderen zender kunt zetten. Jao, noo zetten Derk de televisie altied op 'n andern zender met 'n wandelstok waormet zien vaa vrogger um de warkplaatse hen kröppeln. Och man, a'j veur al dee zenders van tegenswoordig slagmaols oet 'n stool mot kommen dan krieg ie nog ne keere ne hernia van 't televisie kieken. Maor ja, ie hoofden bieje Anna neet an te kommen met ne niejen televisie. "Ie kunt nog zat zeen. En daorbie is 't ok nog jammer geld. En ie wet wat onze moo vrogger zae: Geteld geld en gesneden stoete is 't eerste op!" Tsjaaaa...

Maor veurige wekke worden 't allemaole op ens anders ton Anna met 'n zoer gezichte achter de naejmechiene zat. Ze kon dreien wat ze wol, maor slagmaols leep eur alles in de knuppe. Ze was gengs met 'n jesken veur euren kleinzönne. De krage had ze der net an enaajsterd en ton was 't gebeurd met de naejmechiene. Ut ding had 't kats op egeven. Jao, en Lammert van Elektro Mortel had eur de leste keere al ezeg ton hee 't ding nog weer gengs had ekregen. "Oewe naejmechiene löp op de leste beene. Ik hebbe d'r nog wal een paar mooien staon." Maor daor had Anna neet völle op ezeg.

Derk heurden 'n klaagzang van Anna over de naejmechiene in alle ruste an. "Zol Lammert dat ding echt neet meer gengs können kriegen", vroeg hee ok nog. Den voel 'n Derk. "Nee", zuchtten Anna, "dat zal neet meer gaon. Ik zal toch maor ens motten kieken naor wat anders". "Wet ie wat wie dan doot", zae Derk, "ik gao met en dan kieke wie ok naor ne andern televisie. Wee wet dut Lammert nog luk van de pries of as wie zonne 'n groten investering doot". Derk kon aan 't gezichte van Anna zeen dat zien veurstel der noo wal deur kwam.

"Token wekke gaot wie hen kieken". Wat, tokenwekke! Neuh, zo lange wol Anna neet wochten. "Noh, dan gaot wie morgenvummedaag", zae Derk met een vrom gezichte. Hee kon zich makkelijk anpassen. "Ik wolle nog in de dakgötte, maor dat kan token wekke ok nog wal", huicheln Derk.

Ton de jongs van Elektro Mortel de televisie kwammen brengen was Derk alleene in 't hoes. De jongens hadden al vlot bekeken waor't ze den schöttel an de mure mosten dreien. Ut was maor effen en ze waren met de kabels deur de muren hen en bie de plaatse waor Derk de televisie wol hebben staon. "Noh, Derk noo moj der maor effen bie komen". D'n oldsen van de beide jong's grep de afstandbediening oet de deuze en drukken zo vlot op de knöpkes dat Derk 't amper kon volgen. "Hier hebbe wie Nederland één. Daor twee. En dat bunt de Duutse zenders". Ooh, wat ging dat allemaole vlot. D'n eenen naor den ander'n zender kwam in beeld. Ut ging allemaole vanzelf. "Hiermet zet ie 'm harder. Zo geet e zachter. En a'j daor op drukt dan sprunk hee vanzelf op 'n volgenden zender." Derk knikken vrom, maor d'r völle van begriepen deed hee nog neet. "Derk völle wille met oewen nien televisie en as der wat met is dan heure wie 't wal." En daor sprongen de jong's in 't busken en ging 't vedan naor 'n volgende klant.

Vanaf noo hef Derk d'n wandelstok neet meer neudig met 't televisie kieken. Mo'j hum zeen zitten in zienen gemakstool. Op de rechter leuning lig de afstandbediening en hee hoeft maor effen op 'n knöpke te drukken en hee hef d'r weer ne andern zender veur. Anna hef meestal niks in de gaten at d'r waer ne andern zender op steet. Derk begunt al 'n betje kunnig te worden met de heden ten daagse techniek. En Anna is onmundig te spreken over heure nieje naejmechiene. Völle tied van televisie kieken gunt ze zich zelf neet. At Derk maor op tied 't nijs der veur hef dan vund zee 't allemaole wal good. En Derk ok.

Ton Derk ne keere midden in 'n nacht 't water kwiet mos, schot hum te binnen wat de jong's van Mortel hadden verteld. Ze vertelden hum dat d'r 's nachts ok van alles te zeen was op de televisie. Ton de jong's 't aover 'natuurfilms' hadden schot 't hun op 'n lach'n. En helemaole ton Derk begon over de wilde dieren oet Afrika. In plaatse van dat Derk weer op 't bedde an ging, sloffen hee haenig op de kamer an en deed zich 't televisie an. Och mien leve tied, de jong's hadden niks te völle zegd. D'r was van alles op te zeen. Derk drukken steurig op de afstandsbediening en de zendernummers tellen vlot vedan. Coyboyfilms, leu dee met mekare an 't on'neren waren, gesluiderde leu. Derk zat met zinne en verstand te kieken. Op ens was't gebeurd met de gesluierde leu. Blikbaor had Derk op twee knöpkes tegelieke drukt. En wat hee der noo veur had? Dat waren absoluut geen gesluierde vrouwleu. Och, mien leve. Ze hadden amper nog een directoirtjen an. Derk vergat helemaole op de knöpkes te drukken. Hee marken der niks van dat 'n heerd al ne besten zet oet was.

Op ens heurden hee Anna hoosten. Foi toch, wat most dee deerne toch hoosten. Ut lek Derk noo toch maor better um vlot weer op de slaopkamer an te gaon, veurdat Anna in de kökken kwam um een glaesken water te halen. Onderweg naor de sloapkamer dronk hee nog vlot een mond vol oet de jenverflesse en ton hee in de slaopkamer was smet hee zien pyamajesken op 'n stoel.

Ton Derk weear haenig onder de dekkens krop worden Anna zo half an een betje wakker. "Heurden ik 't good dat ie in de kamer waren?", vroeg Anna met ne slaoperige stemme. Vlot zae Derk dat hee naor 't huusken was ewes en daornao nog effen op 't weerglas had ekekken. Zodoonde.

Want at wie de volgende wekke nog met wilt doon an de fietsvierdaagse dan zol't mooi waezen dat wiele der dan nog luk zunne bieje hebt.

"En?", vroeg Anna.

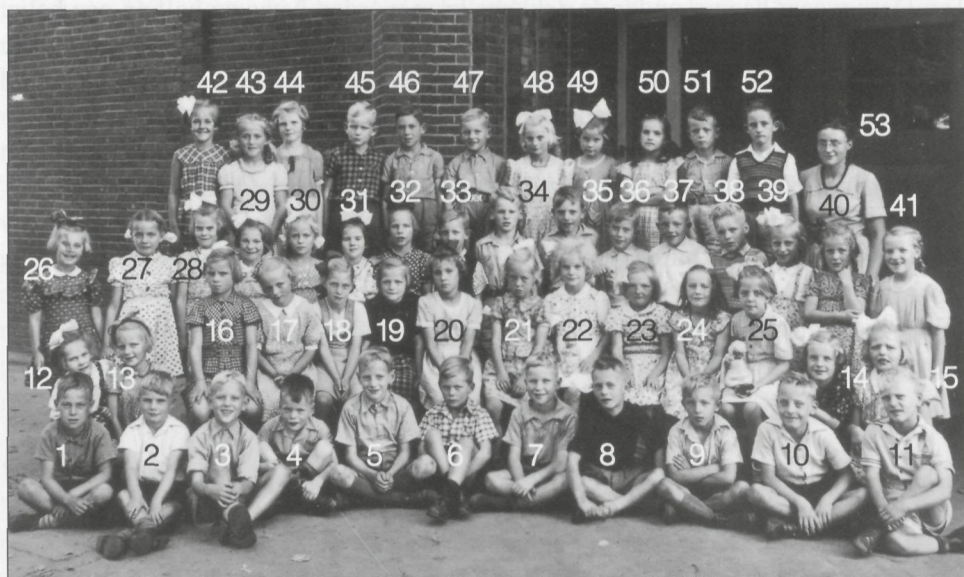
"Joa, 't weerglas is al dufteg op elopen", zae Derk ton hee 'n dekken luk van zich ofschaof.

"Noh, ik geleuve dat ie de zönne noo al in 't lief hebt", notjen Anna ton ze zich umme dreien en dekkens naor zich too trok.

Eibarge, februari 2015

Bertus te Raa

Ons zoekplaatje: oplossing opgave 79^A

1. Jan Wevers, 2. Herman Pleiter, 3. Wim Holtmaat, 4. Tonny Schuurman, 5. Gerrit Slotboom, 6. Hennie Minkema, 7. Herman Menkhorst, 8. Johny Fentsam, 9. Dirk Pardijs, 10. Arie Goorhorst, 11. Gerrit Rouwenhorst, 12. Dinie Scheggetman, 13. Gerda Vrugink, 14. Annie Hesselink, 15. Jannie Izaks, 16. Dinie Simmelink, 17. Alie Harder, 18. Hennie Dunink, 19. Sientje Tenkink, 20. Dinie Ruesink, 21. Hannie Meijer, 22. Elsje ter Beek (Soer), 23. Dinie Kolk, 24. Netty Brugman, 25. Hanny Boevink, 26. Herma Tankink, 27. Betsie Otto, 28. Rikie Hiddink, 29. Hanny Schutte, 30. Annette Zwijnenberg, 31. Hannie Berenpas, 32. Jopie Schut, 33. Benny Scholl, 34. Hans Schepers, 35. Johan Harder, 36. Benny Grijzen, 37. Jacob Kolk, 38. Gerrit Poelert, 39. Jannie Paalman, 40. Minie Temmink, 41. Jo Kuiperij, 42. Ineke Prakke, 43. Gerda Veldink, 44. Trijntje Kanning, 45. Benny Ordelman, 46. Gerrit Nijhof, 47. Henk Rhebergen, 48. Dinie Janssen, 49. Ria Zevenbergen, 50. Astrid v.d. Kooy, 51. Lody de Keuning, 52. Henk Bennink, 53. Juf Jo Bokhove

Verheugend is dat ditmaal velen hebben gereageerd op ons zoekplaatje. Een aantal met enkele namen en maar ook een aantal met de namen van alle of bijna alle leerlingen. De eerste die reageerde was mijn overbuurvrouw Willemien Paalman-Tuller. Zij was bij Jo Bokhove, inmiddels 87 jaar, op bezoek geweest in haar appartement in De Meergaarden. Jo Bokhove was destijds de juffrouw van deze klas. Willemien trof haar met de foto van haar grote klas in de hand. Ze vertelde mijn buurvrouw dat deze foto als zoekplaatje was geplaatst in de laatste editie van de historische kring en dat ze zich nog wel een aantal leerlingen herinnerde. De foto zou van de 5e of 6e klas zijn in de begin jaren '50. Volgens haar kwam er één keer in de 3 à 4 jaar een schoolfotograaf langs. We hadden veel gespreksstof deze avond. Maar voor ik het vergeet; het gaat hier om leerlingen van de Menno ter Braakschool aan de Huenderstraat.

Rikie Hesselink-Hiddink en Hannie Teerink-Boevink stuurden mij een grote lijst met namen en beiden geven aan dat deze foto is gemaakt in 1952. En Gerrit Rouwenhorst vult daarbij aan dat hij bij de voordeur is gemaakt en dat het hier om de 2e klas gaat. Het grote aantal personen komt omdat in 1950 met twee eerste klassen was begonnen die het jaar daarna zijn samengevoegd tot één klas.

Van Gerda Vrugink kreeg ik ook een lijstje met namen. Herman Menkhorst bevestigt dat de foto is gemaakt in het schooljaar 1951/52, maar denkt dat hij achter de school is gemaakt. Overigens werd deze klas in juli 1954 opgesplitst, wat kwam door de opening van de nieuwe openbare school Op Den Esch. Herman noemt nog een aantal namen van kinderen maar geeft daarbij direct aan geen garantie te geven dat ze allemaal goed zijn. Verder zaten er nog in deze klas: Aly Harder, Freek Groot Obbink?, Annie Hesselink, Jo Kuiperij?, Dinie Jansen, Alie Geelink, Rita Hollekes?, Ans Reman?, Jannie Maatman en Jan Nijland, volgens hem. Herman besluit met: Ik hoop dat er nog meer jongens en meisjes van ca. 70 jaar reageren. Janny Meijer-Krol uit Overdinkel mist op de foto Jo Meddeler, die hier zeker bij zou moeten staan.

Verder kreeg ik nog namen door van Janny Wormgoor-Odink, Henk Koeslag, Jan Rotmans uit Arnhem, Joke van der Wal- Meulenkamp, Arie Heusinkveld en Mariëtte Postma. Ditmaal zijn we er in geslaagd, alle namen boven water te krijgen. Bedankt allemaal, ook diegenen die ik vergeten ben te noemen.

Johan Baake

Ons zoekplaatje: nieuwe opgave 80

Ons nieuwe zoekplaatje vindt u op de volgende twee bladzijden. Het is ditmaal een groepsfoto met daarop 92 personen. De dames en heren staan en zitten er op hun 's zondags bij. Misschien gaan ze een dagje uit of hebben ze een feestje. Zou het hier om personeel van een fabriek kunnen gaan? Wie kan ons helpen?

De vragen zijn:

- Wie kent één of meerdere personen?
- Waar en wanneer is deze foto gemaakt?
- Was dit bij een bijzondere gebeurtenis?

Reacties, graag schriftelijk of per email, zijn welkom bij:

J. Baake, Nieuwenhuizenstraat 5, 7161VB Neede.

Email: redactie@historischekringeibergen.nl

Deze voorstelling wordt u aangeboden door de Stichting 'De Kunst van de Toekomst' en wordt mede mogelijk gemaakt door de Stichting 'De Kunst van de Toekomst' en wordt mede mogelijk gemaakt door de Stichting 'De Kunst van de Toekomst'.

Ons zoekplaatje: oplossing opgave 79^B

1.Herman ter Maat, 2.Johan Temmink, 3.Bertus Maatman, 4.Scheggetman, 5. Tijink, 6.Gerrit Wonnink, 7.Bennie Rhebergen, 8.Jan Hofmeier, 9.Dickie Mengerink, 10.Jan Goorhorst, 11. Wim Lammers, 12. Meneer Willem Markerink, 13.Jan Lenderink, 14.Jenne Broekgaarden, 15.Herman Lansink, 16.Bennie Stellinga, 17.Henk Simmelink, 18.Harrie Konniger, 19.Gerrit Odink, 20.Schutte, 21.Herman Oudenampsen, 22.Geert Sloot, 23.Hans Strengers, 24.Ebel Poelert, 25.Wim Goorhorst, 26.Appie Adriaanse.

Dit zoekplaatje hebben we met behulp van zo'n zes inzenders compleet gekregen. Juul Meulenkamp kwam met vijf namen en denkt dat de foto gemaakt is op de LTS in Eibergen. Gerda Wassink-Stellinga herkende Bennie Stellinga (nr.16) en gaf aan dat deze helaas al lang is overleden. Jan Schuurman en Gerrit Schäperclaus herkenden ook een aantal personen en geven aan dat de foto wel eens gemaakt zou kunnen zijn in 1959 of -60. Harrie Konniger, zelf op de foto, kon mij wat meer vertellen over deze foto. Volgens hem is de foto in 1961 gemaakt in het timmerlokaal van de Lagere Technische School (LTS) aan de Prins Bernhardstraat in Eibergen. Het was in een periode dat de school drastisch werd verbouwd. Er werd een nieuwe vleugel gebouwd met daarin theorielokalen en haaks daarop een nieuw gymnastieklokaal. In 1961 was de bouw voltooid. De directeur was dhr. Valkenburg die daarnaast nog een aantal tekenlessen verzorgde. De heren Stermerdink en Markerink waren de timmerleraren.

Stermerdink gaf praktijk en Markerink gaf theorie. Dhr. Ter Welle was een energieke jonge nieuwe leraar in de metaal. Dhr. Griezen of Grijzen (bijnaam "de Beer") gaf ook metaalles en Houwers gaf lassen. De electroleraar heette Heinen (Otto) en had als bijnaam "Tuttut". Gymnastiek kregen we van dhr. IJssenagger. Verplakke gaf wiskunde. De AVO vakken werden gegeven door Van der Velde, Kramer en Leunissen. Deze laatste kon erg boeiend vertellen. De conciërge was in die tijd Bartelink. Ten Hoopen zat op de Administratie.

Prijslijst boeken (december 2014)

Kom vanavond met verhalen. Eibergen in oorlogstijd - E.H. Wesselink

Deel 1 - *De Jodenvervolging, 1990* ..... € 12,00

Deel 2 - *De moed der machtelozen, 1992* ..... € 14,00

Deel 3 - *Hoe de oorlog is verdwenen, 1995* ..... € 15,00

De Hölter. Verzamelde gedichten - G. Odink ..... € 7,00

Boerenwerk - B.H.M te Vaarwerk en L.A. van Dijk ..... € 7,00

Geschiedenis van de Oude St. Mattheus van Eibergen - E.H. Wesselink... € 14,00

Kostgangers van Onze lieve Heer - H. Odink en E.H. Wesselink ..... € 2,00

't Ies kan liejn - L.A. van Dijk ..... € 5,00

Oud Rekken in beeld - Joh. Baake (red) ..... € 5,00

Hendrik Odink, Folklore en Vroomheid in Berkelland – collectief. . . . . € 5,00

Hof te Vaarwerk en zijn bewoners 1188-1900 – B.H.M. te Vaarwerk ..... € 18,00

De Zwolse School – Harry Blanken en Willy Gelinck ..... € 7,00

Leven in Geleende Tijd, over Menno ter Braak – Leon Hanssen ..... € 10,00

In de baan van de windhoos, De Stormramp van 1 juni 1927 in de gemeente Eibergen (herziene uitgave) – B.H.M. te Vaarwerk e.a. . . . . € 15,00

Boerderij- en Veldnamen in Eibergen – E.H. Wesselink e.a. . . . . € 20,00

Ut maeken van Roderlo – Joop Brens ..... € 2,50

Bloemensymphonie, Het wonder van Eibergen – J. Baake e.a. . . . . € 20,00

De Scheper – Geesje Gossink ..... € 3,00

Kleine Eibergse Historie in tien verhalen – E.H. Wesselink ..... € 15,00

Willem Sluyter anno nu, De kleine leeuwerik – A.J. Heideman..... € 3,00

Old Ni's, losse nummers 1 t/m 49 ..... € 5,00

50 t/m 79 ..... € 6,00

Genoemde prijzen zijn exclusief verzendkosten.

Boeken kunnen worden besteld via het bestelbiljet of telefonisch via

Dick Somsen, Mllumse Molenweg 23, 7152 AT Eibergen, tel.: 0545 472517

Alle door de Historische Kring Eibergen uitgegeven publicaties, ook de niet meer leverbare, zijn te vinden op de website:

www.historischekringeibergen.nl

Historische Kring Eibergen: Bestelbiljet boeken

Te sturen aan Dick Somsen, Mallumse Molenweg 23, 7152 AT Eibergen (tel.: 0545-472517).

Ik heb belangstelling voor de volgende uitgave(n) uit de lijst, vermeld in deze Old Ni-js:

.....

.....

.....

.....

Mijn naam .....

Adres .....

Postcode en plaatsnaam .....

Handtekening .....

Historische Kring Eibergen: Ledenwerfactie

Aan Dick Somsen, Mallumse Molenweg 23, 7152 AT Eibergen (tel.: 0545-472517).

Ik geef als nieuw lid van de Historische Kring Eibergen op:

Naam nieuw lid .....

Adres .....

Postcode en plaatsnaam .....

Het nieuwe lid ontvangt als attentie het boek:

J. Baake, e.a. (red.), *De Bloemensymfonie. Het wonder van Eibergen*, 2008.

Mijn naam .....

Adres .....

Postcode en plaatsnaam .....

De aanbrenger van een nieuw lid ontvangt als attentie het boek:

Leon Hanssen, *Leven in geleende tijd. Over Menno ter Braak*, 1992.

MAARSE
DRUKWERK

Historisch Archief Eibergen

Openingstijd:

Elke zaterdag van 10.00 - 14.00 uur

Locatie:

**Bovenverdieping Kulturhus 't Spieker,
Kerkstraat 30, 7151 BW Eibergen
(Er is een lift aanwezig)**

